

--	--	--	--	--	--

2025 II 28

1500

J-347

(E)

BOOK KEEPING & ACCOUNTANCY (50)

Time : 3 Hrs.

(11 Pages)

Max. Marks : 80

Q. 1. All objective questions are compulsory : [20]

(A) Select the correct option and rewrite the sentences : (5)

(1) A _____ is an intangible asset.

- (a) Goodwill (b) Stock
(c) Cash (d) Furniture

(2) Excess of income over expenditure in 'Not for Profit Concern' is termed as _____.

- (a) Deficit (b) Profit
(c) Surplus (d) Loss

(3) Decrease in the value of assets should be _____ to Profit and Loss Adjustment account.

- (a) Debited (b) Credited
(c) Added (d) Equal

(4) Dissolution expenses are credited to _____ account.

- (a) Realisation (b) Cash/Bank
(c) Capital (d) Loan

- (5) Notary public is a _____.
(a) Government officer (b) Drawer
(c) Payee (d) Endorsee

(B) Complete the sentences : (5)

- (1) Trading Account is prepared on the basis of _____ expenses.
(2) Income and Expenditure Account is a _____.
(3) Deceased partner's executor's account is shown on the _____ side of balance sheet.
(4) Fixed deposit account comes under _____ group.
(5) If an asset is taken over by the partner, _____ account is debited.

(C) Find the odd one : (5)

- (1) Wages account, Salary account, Royalty account, Import duty account.
(2) Machinery account, Furniture account, Computer account, Rent account.
(3) General reserve account, Creditors account, Machinery account, Capital account.
(4) Notary public, Drawer, Drawee, Payee.
(5) At par, At premium, At discount, At loan.

(D) Do you agree or disagree with the following statements : (5)

- (1) Partnership firm is a trading concern.
(2) 'Not for profit concerns' do not have profit motive.

- (3) Retiring partner is called an outgoing partner.
- (4) Gain ratio is calculated at the time of admission of new partner.
- (5) Financial statement includes only balance sheet.

Q. 2. Mr. Deepak and Mr. Abhishek were in partnership sharing profits and losses in the proportion of 3 : 1 respectively. Their Balance Sheet as on 31st March 2019 stood as follows : [10]

Balance Sheet as on 31st March 2019

Liabilities	Amount (₹)	Assets	Amount (₹)
Capital Account:		Land and Building	32,000
Mr. Deepak	1,20,000	Plant and Machinery	60,000
Mr. Abhishek	40,000	Furniture	22,000
General Reserve	16,000	Stock	40,000
Sundry Creditors	80,000	Sundry Debtors	64,000
Bank Overdraft	42,000	Cash	80,000
	2,98,000		2,98,000

They admitted Adinath into partnership on 1st April 2019 on the terms being that –

- (1) He shall have to bring in ₹ 40,000 as his capital for 1/5 share in future profits and ₹ 20,000 as his share of goodwill.
- (2) Furniture to be depreciated by 20%.
- (3) Stock should be appreciated by 10%.
- (4) Building should be appreciated by 5%.
- (5) A provision for 5% R.D.D. to be created on sundry debtors.

- (6) Capital account of all partners be adjusted in their new profit sharing ratio through cash account.

- Prepare : (a) Revaluation Account
 (b) Partners' Capital Account
 (c) New Balance Sheet of the firm.

OR

Given below is a Balance Sheet of Aditya, Ajinkya and Arun who were partners in a firm sharing profits and losses in the ratio 5 : 3 : 2

Their Balance Sheet as on 31st March 2020 was as follows :

Liabilities	Amount (₹)	Assets	Amount (₹)
Creditors	10,450	Cash	3,800
Reserve Fund	7,500	Debtors	9,000
Capital Account:		Stock	8,750
Aditya	21,000	Machinery	50,000
Ajinkya	18,500	Furniture	2,500
Arun	16,600		
	74,050		74,050

On 1st April 2020 Arun retired on the following terms –

- (1) Goodwill of the firm will be raised in the books at ₹ 10,000.
- (2) Stocks to be reduced by 10%, furniture by 5% and Machinery by 10%
- (3) R.B.D.D. be maintained at 5% on debtors.
- (4) ₹ 100 to be written off from creditors.

- (5) All the amount due to Arun transferred to his loan account.

- Prepare : (a) Profit and Loss adjustment account.
(b) Partners' Capital Account.
(c) Balance Sheet of the new firm.

- Q. 3. Sharmila, Urmila and Leela are partners in the firm 'Jeevan Stores' sharing profit and losses in the ratio of 2 : 2 : 1 respectively. On 31st March 2020, they decided to dissolve the firm when their Balance Sheet was as under.

[10]

Balance Sheet as on 31st March 2020

Liabilities	Amount (₹)	Assets	Amount (₹)
Capital Account:		Goodwill	45,600
Sharmila	2,27,160	Machinery	73,000
Urmila	1,44,000	Motor car	1,67,600
Leela	1,08,000	Building	1,02,000
Creditors	28,800	Investment	62,400
Bills Payable	21,600	Debtors	30,600
		Stock	45,000
		Bank	3,360
	5,29,560		5,29,560

The firm was dissolved on the above date and the assets were realised as under :

- (1) Sharmila agreed to take over the building at ₹ 1,23,600.
- (2) Urmila took over goodwill, stock and debtors at book values and agreed to pay creditors and bills payable.

- (3) Motor car and Machinery were realised at ₹ 1,51,080 and ₹ 31,680 respectively.
- (4) Investments were taken by Leela at an agreed value of ₹ 55,440.
- (5) Realisation expenses amounted to ₹ 6,800.

Prepare :

- (a) Realisation Account
- (b) Partners' Capital Account
- (c) Bank Account

OR

Kanika owes ₹ 26,000 to Mansi. Mansi drew a bill for ₹ 21,000 on Kanika for 3 months' period and received the balance of ₹ 5,000 by a crossed cheque. The bill was duly accepted and returned to Mansi.

On the same day, Mansi endorsed Kanika's acceptance to Bansari. On the due date, Bansari informed Mansi that Kanika dishonoured her acceptance and noting charges ₹ 280 were paid.

Mansi then drew a new bill for one month on Kanika including noting charges and interest ₹ 650. On the due date, Kanika honoured her acceptance by cheque.

Prepare :

- (a) Journal entries in the books of 'Mansi'
- (b) 'Mansi' account in the books of 'Kanika'

Q. 4. 'Parimal Company Ltd.' issued 1,00,000 preference shares of ₹ 20 each payable as [8]

- On application ₹ 8
- On allotment ₹ 6
- On first call ₹ 4
- On final call ₹ 2

Company received application for all these shares and received all the money.

Pass journal entries in the books of 'Parimal Company Ltd.'

OR

Explain the importance of Computerised Accounting system.

Q. 5. Mahendra, Surendra and Narendra were partners sharing profits and losses in the ratio of 5 : 3 : 2 respectively. Their Balance Sheet as on 31st March 2019 was as follows : [8]

Balance Sheet as on 31st March 2019

Liabilities	Amount (₹)	Assets	Amount (₹)
Capital Account:		Stock	17,000
Mahendra	23,000	Furniture	18,000
Surendra	15,000	Land and Building	16,000
Narendra	12,000	Bank	37,000
Bills Payable	2,000		
Creditors	8,000		
Bank Loan	12,000		
General Reserve	16,000		
	88,000		88,000

Mr. Narendra died on 30th June 2019 and the following adjustments were agreed as per deed :

- (1) Stock, furniture, land and building are to be revalued at ₹ 16,700, ₹ 16,200 and ₹ 30,100 respectively.
- (2) Narendra's share in goodwill is to be valued from firm's goodwill which was valued at 3 times of the average profit of last four years. Profit of the last four years :
I year – ₹ 30,000
II year – ₹ 25,000
III year – ₹ 25,000
IV year – ₹ 40,000
- (3) His profit up to the death is to be calculated on the basis of profit of last year.
- (4) Narendra was entitled to get a salary of ₹ 1,200 per month.
- (5) Interest on capital at 10% p.a. to be allowed.
- (6) Narendra's drawing up to the date of his death was ₹ 900 per month.

Prepare :

- (A) Narendra's Capital Account showing amount payable to his executor.
- (B) Give working notes for :
 - (i) Share of goodwill due to Narendra
 - (ii) Share of profit due to Narendra.

OR

(A) From the following information find out the current (4)
ratio :

(i) Total assets = ₹ 22,000

(ii) Fixed assets = ₹ 10,000

(iii) Capital employed = ₹ 20,000

(B) Calculate the net profit ratio from the following (4)
data :

(i) Sales = ₹ 76,000

(ii) Cost of goods sold = ₹ 52,000

(iii) Indirect expenses = ₹ 12,000

Q. 6. Given below is the Balance Sheet of 'Bhanubai Mahila Seva [12]
Kendra' as on 1st April 2019 and Receipts and Payments
account for the year ending 31st March 2020:

Balance Sheet as on 1st April 2019

Liabilities	Amount (₹)	Assets	Amount (₹)
Capital fund:	40,000	Machinery	10,000
		Furniture	20,000
Outstanding		Government	
Expenses:		Bonds	6,500
Wages	8,000	Outstanding	
Electricity	7,000	Subscription	8,500
Stationery	1,000	Cash at bank	10,000
		Cash in hand	1,000
	56,000		56,000

Receipts and Payments Account
for the year ended 31st March 2020

Dr.

Cr.

Receipts	Amount (₹)	Payments	Amount (₹)
To Balance b/d		By Electricity	
Cash in hand	1,000	Charges	25,000
Cash at bank	10,000	By Wages	22,000
To Subscription		By Stationery	3,000
2018-2019 2,000		By Rent and	
2019-2020 45,000		Taxes	11,800
2020-2021 3,000	50,000	By Travelling	
To Entrance fees	28,000	Expenses	8,000
To Other receipts	5,000	By Balance c/d –	
		Cash in hand	4,000
		Cash at bank	20,200
	94,000		94,000

Additional information :

- (1) Outstanding wages ₹ 450
- (2) Entrance fees should be capitalised.
- (3) Depreciate furniture at 10% p.a.
- (4) Subscription for 2019-20 was outstanding ₹ 3,000

Prepare :

- (a) Income and Expenditure account for the year ended 31st March 2020.
- (b) Balance Sheet as on 31st March 2020.

- Q. 7. Rajan and Rohit are partners in partnership firm sharing profits and losses equally. You are required to prepare Profit and Loss Account for the year ended 31st March 2020 and Balance Sheet as on that date with the help of following information : [12]

Trial Balance as on 31st March 2020

Debit Balances	Amount (₹)	Credit Balances	Amount (₹)
Insurance	30,000	Capital Account:	
Land and Building (Addition of ₹ 40,000 w.e.f. 1st July 2019)	1,00,000	Rajan	1,00,000
		Rohit	1,00,000
Salaries	10,000	10% Bank loan (taken on 1st October 2019)	60,000
Export Duty	5,000		
Interest	2,000	Bills payable	19,000
Furniture	80,000		
Debtors	52,000		
	2,79,000		2,79,000

Additional information :

- (1) Gross profit amounted to ₹ 69,000.
- (2) Insurance paid for 15 months w.e.f. 1st April 2019.
- (3) Depreciate land and building at 10% p.a. and furniture at 5% p.a.
- (4) Write off ₹ 2,000 for bad debts and maintain R.D.D. at 5% on sundry debtors.
- (5) Closing stock is valued at ₹ 69,000.

DAY — **07**

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2025 II 18

1100

J-291

(E)

SECRETARIAL PRACTICE (52)

Time : 3 Hrs.

(7 Pages)

Max. Marks : 80

- Notes :* (1) All questions are compulsory.
(2) Figures to the right indicate full marks for the questions.
(3) Figures to the left indicate question numbers.
(4) Answer to every question must be started on a new page.

Q. 1. (A) Select the correct answer from the options given below [20]
and rewrite the sentences : (5)

- (1) The holder of bond is _____ of the company.
(a) secretary
(b) owner
(c) creditor
- (2) Company has to appoint _____ to protect the interest of depositors.
(a) Debenture trustees
(b) Deposit trustees
(c) Credit Rating Agency

- (3) The rate of interest payable on debenture is _____.
- (a) fixed
 - (b) floating
 - (c) uncertain
- (4) Demat shares are _____.
- (a) non-transferable
 - (b) fungible
 - (c) bearer
- (5) Central government is a borrower in the money market through the issue of _____.
- (a) commercial papers
 - (b) trade bills
 - (c) treasury bills

(B) Correct the underlined words and rewrite the following sentences :

(5)

- (1) Depository Receipt traded in USA is called as Global Depository Receipt.
- (2) FPO refers to offering of shares to the public for the first time.
- (3) Bonus shares are issued as a free gift to the Preference Shareholders.

(4) Dividend is an obligation to be paid by a company every year.

(5) A stock market is an important constituent of money market.

(C) Match the pairs :

(5)

Group 'A'	Group 'B'
(a) Financial Market	(1) Secured debentures
(b) Equity Share Capital	(2) 1996
(c) Charge on Assets	(3) Mix up of various sources of funds
(d) Depository Act	(4) Trading of financial securities
(e) Capital Structure	(5) Risk capital
	(6) Unsecured debentures
	(7) Trading of commodities
	(8) Safe capital
	(9) Product mix
	(10) 1956

(D) State whether the following statements are True or False : (5)

- (1) Dividend once declared cannot be revoked.
- (2) Authorized capital is mentioned in capital clause of Memorandum of Association.
- (3) Fixed capital is also referred as circulating capital.
- (4) Depositors are given voting rights.
- (5) Bombay Stock Exchange (BSE) is the oldest stock exchange in India.

Q. 2. Explain the following terms / concepts (Any FOUR) : [8]

- (1) Fixed capital
- (2) Overdraft
- (3) Debenture certificate
- (4) Secured Deposit
- (5) Rematerialization
- (6) Bull

Q. 3. Study the following cases / situations and express your opinion (Any TWO) : [6]

- (1) STAR Company Ltd. has recently come out with its public offer through FPO.

Their issue was oversubscribed. The Board of Directors now

wants to start the allotment process. Please advise the Board on:

- (a) Should the company set up allotment committee?
 - (b) How should the company inform the applicants to whom the company is allotting shares?
 - (c) Within what period should the company issue share certificate?
- (2) Mr. Z holds 50 shares of Peculiar Company Ltd. in physical mode and wishes to convert the same into electronic mode.
- (a) Mr. Z holds a Saving Bank Account with CFDH Bank Ltd. Can he deposit his shares into this account for demat?
 - (b) What type of account is needed for the same?
 - (c) Is it the RBI which will be the custodian of shares of Mr. Z after demating?
- (3) XYZ Company Ltd. decides to declare dividend for the financial year 2021-22 in which it has earned profits less than their expectations.
- (a) Is Board right in recommending a dividend of ₹ 5/- per share out of free reserves?
 - (b) Can Board declare the dividend though it is not approved by Annual General Meeting?
 - (c) Can the Board give dividend in the form of gifts?

Q. 4. Distinguish between the following (Any THREE) : [12]

- (1) Shares and Debentures
- (2) Transfer of shares and Transmission of shares
- (3) Final Dividend and Interim Dividend
- (4) Primary Market and Secondary Market

Q. 5. Answer in brief (Any TWO) : [8]

- (1) State the provisions relating to Bonus Shares.
- (2) Explain the features of Interest.
- (3) Explain any four features of Stock Exchange.

Q. 6. Justify the following statements (Any TWO) : [8]

- (1) The firm has multiple choices of sources of financing.
- (2) A company can issue only certain types of debentures.
- (3) Company has to fulfill certain provisions relating to issue of circular or advertisement.
- (4) ISIN is a necessary component of Demat.

Q. 7. Attempt the following (Any TWO) : [10]

- (1) Write a letter to depositor regarding renewal of his deposit.
- (2) Write a letter to the debenture holder informing him/her about conversion of debentures into equity shares.
- (3) Write a letter to the member for the payment of dividend through dividend warrant.

Q. 8. Answer the following questions (Any ONE) :

[8]

- (1) What are Preference Shares? Explain the different types of Preference Shares.
- (2) Explain the procedure for allotment of shares.

DAY — 05

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2025 II 15

1100

J-278

(E)

**ORGANISATION OF COMMERCE
AND MANAGEMENT (51)**

Time : 3 Hrs.

(7 Pages)

Max. Marks : 80

- Note :
- (i) All questions are compulsory.
 - (ii) Figures to the right indicate full marks for the questions.
 - (iii) Figures to the left indicate question numbers.
 - (iv) Answer to every question must be started on a new page.

Q. 1. (A) Select the correct options and rewrite the sentences : (5) [20]

(1) _____ is regarded as the Father of Scientific Management.

- (a) Henry Fayol
- (b) F.W. Taylor
- (c) Philip Kotler

(2) _____ creates time utility.

- (a) Warehouse
- (b) Transport
- (c) Communication

- (3) Businessmen are _____ of the society.
- (a) representatives
 - (b) members
 - (c) trustees
- (4) The term 'Market' is derived from the _____ word 'Mercatus'.
- (a) French
 - (b) Latin
 - (c) Italian
- (5) Principle of indemnity is not applicable to _____ insurance.
- (a) life
 - (b) marine
 - (c) fire

(B) Give one word /phrase/term for the following statements : (5)

- (1) The right person at the right job with right pay.
- (2) The first step in online transaction.
- (3) An activity motivated by profit.

(4) One who consumes or uses any commodity or service.

(5) Giving of distinct name to one's product.

(C) State whether the following statements are true or false : (5)

(1) Every function of management is not based on planning.

(2) E-business allows you to work across the globe in any field.

(3) Business ethics is a code of conduct.

(4) Consumer Protection Act provides protection to the producer.

(5) Air transport is the cheapest mode of transport.

(D) Find the odd one : (5)

(1) District Commission, State Commission, NGO, National Commission.

(2) NABARD, RBI, SIDBI, EXIM

(3) Debit card, Credit card, Aadhar card, ATM card

(4) Writing, Planning, Organising, Staffing

(5) Price, People, Promotion, Product

Q. 2. Explain the following terms / concepts (Any FOUR) :

[8]

- (1) Motion Study
- (2) Controlling
- (3) Bonded Warehouses
- (4) Consumer Protection
- (5) E-mail
- (6) Co-ordinating

Q. 3. Study the following case / situation and express your opinion (Any TWO) :

[6]

- (1) Mr. Sharad is a businessman. He has his own factories in Pune and Nashik. He lives in Pune with his wife and 2 daughters aged 5 and 8 years old :
 - (a) Can Mr. Sharad take a life insurance policy for his wife and 2 children?
 - (b) Can Mr. Sharad take a marine insurance policy for his factories?
 - (c) Which types of insurance should Mr. Sharad take for protecting his factories from loss due to fire?

(2) Mr. Suresh made his payment by cheque. At the same time Mr. Saksham made his payment by fund transfer :

- (a) Whose payment is faster?
- (b) Whose payment is related to traditional business?
- (c) Whose payment is related to e-business?

(3) An organisation manufacturing paints has been enjoying a prominent market position since many years. It has been dumping its untreated poisonous waste on the river bank, which has created many health problems for the nearby villages :

- (a) Which responsibility is neglected by manufacturing organisation?
- (b) What kind of pollution they are doing?
- (c) State any one precautionary measure they need to take.

Q. 4. Distinguish between the following (Any THREE) :

[12]

- (1) Road Transport and Water Transport
- (2) Life Insurance and Fire Insurance
- (3) Organising and Staffing
- (4) District Commission and State Commission

Q. 5. Answer in brief (Any TWO) :

[8]

- (1) Explain any four principles of management of Henry Fayol.
- (2) Explain any four responsibilities of consumer.
- (3) Explain any four functions of marketing.

Q. 6. Justify the following statements (Any TWO) :

[8]

- (1) Organising facilitates administration as well as operation of the organisation.
- (2) Consumer organisations and Non-Government organisations play an important role in consumer education.
- (3) It is easy to set up e-business as compared to traditional business.
- (4) Expectations of society towards business are changing.

Q. 7. Attempt the following (Any TWO) :

[10]

- (1) Explain the functions of an Entrepreneur.
- (2) Explain importance of marketing to the consumers.
- (3) Explain nature of principles of management.

Q. 8. Answer the following question in detail (Any ONE) :

[8]

- (1) What is Marketing Mix? Explain 7 Ps of Marketing Mix.
- (2) What is Bank? Explain in detail primary functions of commercial banks.

DAY — 09

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2025 II 22

1100

J-316

(E)

**MATHEMATICS & STATISTICS (88)
(COMMERCE)**

Time : 3 Hrs.

(15 Pages)

Max. Marks : 80

General Instructions :

- (i) All questions are compulsory.
- (ii) There are six questions divided into two sections.
- (iii) Write answers of Section-I and Section-II in the same answer book.
- (iv) Use of logarithmic tables is allowed. Use of calculator is not allowed.
- (v) For L.P.P. and Time Series graph paper is not necessary. Only rough sketch of graph is expected.
- (vi) Start answer to each question on a new page.
- (vii) For each objective type of question (i.e. Q.1 and Q.4) only the first attempt will be considered for evaluation.

SECTION - I

Q. 1. (A) Select and write the correct answer of the following multiple choice type of questions (1 mark each) :

(6) [12]

- (i) If p : He is intelligent
 q : He is strong

Then, symbolic form of statement "It is wrong that, he is intelligent or strong" is :

- (a) $\sim p \vee \sim q$
(b) $\sim(p \wedge q)$
(c) $\sim(p \vee q)$
(d) $p \vee \sim q$

(ii) $\int \left(x + \frac{1}{x}\right)^3 dx =$

- (a) $\frac{1}{4} \left(x + \frac{1}{x}\right)^4 + c$
(b) $\frac{x^4}{4} + \frac{3x^2}{2} + 3 \log x - \frac{1}{2x^2} + c$
(c) $\frac{x^4}{4} + \frac{3x^2}{2} + 3 \log x + \frac{1}{x^2} + c$
(d) $(x - x^{-1})^3 + c$

(iii) $\int_2^7 \frac{\sqrt{x}}{\sqrt{x} + \sqrt{9-x}} dx =$

- (a) $\frac{7}{2}$ (b) $\frac{5}{2}$
(c) 7 (d) 2

(iv) The area of the region bounded by the curve $y = x^2$ and the line $y = 4$ is

(a) $\frac{32}{3}$ sq. units (b) $\frac{64}{3}$ sq. units

(c) $\frac{16}{3}$ sq. units (d) 64 sq. units

(v) The order and degree of the differential equation

$\left(\frac{d^2y}{dx^2}\right)^2 + \left(\frac{dy}{dx}\right)^2 = a^x$ are _____ respectively.

(a) 1, 1 (b) 1, 2

(c) 2, 2 (d) 2, 1

(vi) The integrating factor of the differential equation

$\frac{dy}{dx} + \frac{y}{x} = x^3 - 3$ is

(a) $\log x$ (b) e^x

(c) $\frac{1}{x}$ (d) x

(B) State whether the following statements are true or false

(1 mark each) :

(3)

(i) If A is a matrix and K is a constant, then

$(KA)^T = KA^T$

(ii) $\int \log x dx = x \log x + x + c$

(iii) The differential equation obtained by eliminating

arbitrary constants from $bx + ay = ab$ is $\frac{d^2y}{dx^2} = 0$.

(C) Fill in the following blanks (1 mark each) : (3)

(i) The average revenue R_A is 50 and elasticity of demand η is 5, the marginal revenue R_M is _____.

(ii) $\int e^x \left(\frac{1}{x} - \frac{1}{x^2} \right) dx = \text{_____} + c$

(iii) If $f'(x) = x^2 + 5$ and $f(0) = -1$ then $f(x) = \text{_____}$.

Q. 2. (A) Attempt any TWO of the following questions (3 marks each) : (6) [14]

(i) Write the converse, inverse and contrapositive of the statement "If a triangle is equilateral then it is equiangular".

(ii) Find x, y, z if $\left\{ 5 \begin{bmatrix} 0 & 1 \\ 1 & 0 \\ 1 & 1 \end{bmatrix} - \begin{bmatrix} 2 & 1 \\ 3 & -2 \\ 1 & 3 \end{bmatrix} \right\} \begin{bmatrix} 2 \\ 1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} x-1 \\ y+1 \\ 2z \end{bmatrix}$

(iii) Evaluate : $\int \frac{1}{x(x^6+1)} dx$

(B) Attempt any TWO of the following questions (4 marks each) : (8)

(i) Solve the following equations by the method of inversion :

$$2x - y + z = 1$$

$$x + 2y + 3z = 8$$

$$3x + y - 4z = 1$$

(ii) Find MPC, MPS, APC and APS, if the expenditure E_c of a person with income I is given as :

$$E_c = (0.0003)I^2 + (0.075)I; \text{ when } I = 1000$$

(iii) Evaluate : $\int_1^2 \frac{dx}{x^2 + 6x + 5}$

Q. 3. (A) Attempt any TWO of the following questions (3 marks each):

(6) [14]

(i) Find $\frac{dy}{dx}$ if $y = (x)^x + (a)^x$

(ii) Find the area of the region bounded by the parabola $y^2 = 25x$ and the line $x = 5$.

(iii) Find the differential equation by eliminating arbitrary constants from the relation $y = Ae^{3x} + Be^{-3x}$.

(B) Attempt any ONE of the following questions (4 marks each):

(4)

(i) Using the truth table, verify $p \vee (q \wedge r) \equiv (p \vee q) \wedge (p \vee r)$

(ii) If $x = \frac{4t}{1+t^2}$, $y = 3\left(\frac{1-t^2}{1+t^2}\right)$, then show that

$$\frac{dy}{dx} = \frac{-9x}{4y}$$

(C) Attempt any ONE of the following questions (Activity) (4 marks each):

(4)

(i) Divide the number 84 into two parts such that the product of one part and square of the other is maximum.

Solution :

Let one part be x then the other part will be $84 - x$.

$$\therefore f(x) = \square$$

$$\therefore f'(x) = 168x - 3x^2$$

For extreme values $f'(x) = 0$

$$168x - 3x^2 = 0$$

$$\therefore 3x(56 - x) = 0$$

$$\therefore x = \square \text{ OR } \square$$

$$f''(x) = 168 - 6x$$

If $x = 0, f''(0) = 168 - 6(0) = 168 > 0$

\therefore function attains minimum at $x = 0$

If $x = 56, f''(56) = \square < 0$

\therefore function attains maximum at $x = 56$

\therefore Two parts of 84 are \square and \square

(ii) Solve the following differential equation

$$(x^2 - yx^2)dy + (y^2 + xy^2)dx = 0$$

Solution :

Separating the variables, the given equation can be written as :

$$\square dy + \square dx = 0$$

$$\therefore \left(y^{-2} - \frac{1}{y}\right)dy + \left(x^{-2} + \frac{1}{x}\right)dx = 0$$

$$\square dy - \frac{1}{y}dy + x^{-2}dx + \square dx = 0$$

Integrating we get,

$$\int y^{-2}dy - \int \frac{1}{y}dy + \int x^{-2}dx + \int \frac{1}{x}dx = 0$$

$$\therefore \frac{y^{-1}}{-1} - \square + \frac{x^{-1}}{-1} + \square = c$$

$$-\frac{1}{y} - \frac{1}{x} + \log x - \log y = c$$

$$\log x - \log y = \square + c$$

is the required solution.

SECTION - II

Q. 4. (A) Select and write the correct answer of the following multiple choice type of questions (1 mark each) :

(6) [12]

- (i) An agent who gives guarantee to his principal that the party will pay the sale price of goods is called –
- (a) Auctioneer
 - (b) Del credere agent
 - (c) Factor
 - (d) Broker
- (ii) In an ordinary annuity, payments or receipts occur at
- (a) Beginning of each period
 - (b) End of each period
 - (c) Mid of each period
 - (d) Quarterly basis
- (iii) Moving averages are useful in identifying
- (a) Seasonal component
 - (b) Irregular component
 - (c) Trend component
 - (d) Cyclical component

(iv) If $P_{01}(L)=90$ and $P_{01}(P)=40$, then $P_{01}(D-B)$ is

- _____
- (a) 65
 - (b) 50
 - (c) 25
 - (d) 130

(v) The objective of an assignment problem is to assign

- (a) Number of jobs to equal number of persons at maximum cost
- (b) Number of jobs to equal number of persons at minimum cost
- (c) Only to maximize the cost
- (d) Only to minimize the cost

(vi) The expected value of the sum of two numbers obtained when two fair dice are rolled is _____.

- (a) 5
- (b) 6
- (c) 7
- (d) 8

(B) State whether the following statements are true or false

(1 mark each) :

(3)

- (i) If $b_{yx} + b_{xy} = 1.30$ and $r = 0.75$ then the given data is inconsistent.
- (ii) Cyclic variation can occur several times in a year.
- (iii) Cost of living index number is used in calculating purchasing power of money.

(C) Fill in the following blanks (1 mark each) : (3)

- (i) The amount paid to the holder of the bill after deducting banker's discount is known as _____.
- (ii) The simplest method of measuring trend of time series is _____.
- (iii) Quantity index number by weighted aggregate method is given by _____.

Q. 5. (A) Attempt any TWO of the following questions [14]

(3 marks each) : (6)

- (i) Compute the appropriate regression equation for the following data :

X	1	2	3	4	5
Y	5	7	9	11	13

X is the independent variable and Y is the dependent variable.

- (ii) A company makes concrete bricks made up of cement and sand. The weight of a concrete brick has to be at least 5 kg. Cement costs ₹ 20 per kg and sand costs ₹ 6 per kg. Strength consideration dictate that a concrete brick should contain minimum 4 kg of cement and not more than 2 kg of sand. Formulate the L.P.P. for the cost to be minimum.
- (iii) Find the mean of number of heads in three tosses of a fair coin.

(B) Attempt any TWO of the following questions (4 marks each):

(8)

- (i) Obtain the trend value for the following data using 4-yearly centered moving averages :

Years	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Index	0	2	3	3	2	4	5	6	7	10

- (ii) Find the sequence that minimizes the total elapsed time to complete the following jobs in the order AB. Find the total elapsed time and idle time for machine B :

Jobs	I	II	III	IV	V	VI	VII
Machine A	7	16	19	10	14	15	5
Machine B	12	14	14	10	16	5	7

- (iii) Five cards are drawn successively with replacement from a well shuffled deck of 52 cards. Find the probability that :
- (a) all the five cards are spades
 (b) only 3 cards are spades.

Q. 6. (A) Attempt any TWO of the following questions (3 marks each):

(6) [14]

- (i) A house valued at ₹ 8,00,000 is insured at 75% of its value. If the rate of premium is 0.80%, find the premium paid by the owner of the house. If agent's

commission is 9% of the premium, find agent's commission.

(ii) Solve the following L.P.P. by graphical method.

$$\text{Maximize : } z = 4x + 6y$$

$$\text{Subject to : } 3x + 2y \leq 12$$

$$x + y \geq 4$$

$$x, y \geq 0$$

(iii) Defects on plywood sheet occur at random with the average of one defect per 50 sq.ft. Find the probability that such a sheet has :

(a) no defect

(b) at least one defect

$$(\text{use } e^{-1} = 0.3678)$$

(B) Attempt any ONE of the following questions (4 marks each):

(4)

(i) The equations of two regression lines are $10x - 4y = 80$ and $10y - 9x = -40$. Find

(a) \bar{x} and \bar{y}

(b) b_{YX} and b_{XY}

(c) r

(d) If $\text{var}(Y) = 36$, obtain $\text{var}(X)$.

(ii) Find x if the cost of living index is 150 :

Group	Food	Clothing	Fuel and electricity	House Rent	Miscellaneous
I	180	120	300	100	160
W	4	5	6	x	3

(C) Attempt any ONE of the following questions (Activity)
(4 marks each) :

(4)

- (i) A bill of ₹ 18,000 was discounted for ₹ 17,568 at a bank on 25th October 2017. If the rate of interest was 12% p.a. what is the legal due date?

Solution :

Given $SD = 18,000$; $CV = 17,568$

$$r = 12\% \text{ p.a.}$$

$$\begin{aligned} \text{Now, } BD &= \boxed{} \\ &= 18,000 - 17,568 \\ &= ₹ 432 \end{aligned}$$

$$\text{Also } BD = \boxed{}$$

$$\therefore 432 = \frac{18,000 \times n \times 12}{100}$$

$$n = \frac{432 \times 100}{18,000 \times 12}$$

$$n = \frac{1}{5} \text{ years} = \boxed{} \text{ days}$$

The period for which the discount is deducted is 73 days, which is counted from the date of discounting i.e. 25th October 2017 :

October	November	December	January	Total
6	30	31	6	73

Hence legal due date is $\boxed{}$

- (ii) Solve the following assignment problem for minimization :

	I	II	III	IV	V
1	18	24	19	20	23
2	19	21	20	18	22
3	22	23	20	21	23
4	20	18	21	19	19
5	18	22	23	22	21

Solution :

Step-I

Subtract the smallest element of each row from every element of that row

	I	II	III	IV	V
1	0	6	1	2	4
2	1	3	2	0	3
3	2	3	0	1	3
4	2	0	3	1	1
5	0	4	5	4	3

Step-II

Subtract the smallest element of each column from every element of that column :

	I	II	III	IV	V
1	0	6	1	2	4
2	1	3	2	0	3
3	2	3	0	1	2
4	2	0	3	1	0
5	0	4	5	4	2

Step-III

Draw minimum number of lines covering all zeros.

$$\begin{array}{c}
 \begin{array}{ccccc}
 & \text{I} & \text{II} & \text{III} & \text{IV} & \text{V} \\
 \begin{array}{l}
 1 \\
 2 \\
 3 \\
 4 \\
 5
 \end{array}
 & \left[\begin{array}{ccccc}
 0 & 6 & 1 & 2 & 4 \\
 -1 & -3 & -2 & -0 & -3 \\
 -2 & -3 & -0 & -1 & -2 \\
 -2 & -0 & -3 & -1 & -0 \\
 0 & 4 & 5 & 4 & 2
 \end{array} \right]
 \end{array}
 \end{array}$$

Here minimum number of lines (4) < order of matrix (5)

Step-IV

The smallest uncovered element is 1, which is to be subtracted from all uncovered elements and add it to all elements which lie at the intersection of two lines :

$$\begin{array}{c}
 \begin{array}{ccccc}
 & \text{I} & \text{II} & \text{III} & \text{IV} & \text{V} \\
 \begin{array}{l}
 1 \\
 2 \\
 3 \\
 4 \\
 5
 \end{array}
 & \left[\begin{array}{ccccc}
 0 & 5 & 0 & \square & 3 \\
 2 & 3 & 2 & 0 & 3 \\
 3 & 3 & 0 & \square & 2 \\
 4 & 3 & 0 & 1 & 0 \\
 5 & 0 & 3 & 3 & \square
 \end{array} \right]
 \end{array}
 \end{array}$$

Step-V

Draw minimum number of lines that are required to cover all zeros :

$$\begin{array}{c}
 \begin{array}{ccccc}
 & \text{I} & \text{II} & \text{III} & \text{IV} & \text{V} \\
 \begin{array}{l}
 1 \\
 2 \\
 3 \\
 4 \\
 5
 \end{array}
 & \left[\begin{array}{ccccc}
 0 & 5 & 0 & 1 & 3 \\
 -2 & -3 & -2 & -0 & -3 \\
 3 & 3 & 0 & 1 & 2 \\
 -3 & -0 & -3 & -1 & -0 \\
 0 & 3 & 4 & 3 & 1
 \end{array} \right]
 \end{array}
 \end{array}$$

Here minimum number of lines \neq order of matrix.

Step-VI

Find the smallest uncovered element (1). Subtract this number from all uncovered elements and add it to all elements which lie at the intersection of two lines :

	I	II	III	IV	V
1	0	4	0	0	2
2	3	3	3	0	3
3	3	☐	0	0	☐
4	4	0	4	0	0
5	0	2	4	2	0

Now minimum number of lines = order of matrix.

The optimal assignment can be made.

Optimal solution is

1 → I

2 → IV

3 →

4 →

5 → V

Minimum value =

DAY — **14**

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2025 III 01

1500

J-354

(E)

ECONOMICS (49)

Time : 3 Hrs.

(8 Pages)

Max. Marks : 80

- Notes :* (1) All questions are compulsory.
(2) Draw neat tables / diagrams wherever necessary.
(3) Figures to the right indicate full marks.
(4) Write answers to all main questions on new pages.

Q. 1. (A) Give economic terms : (5) [20]

- (i) A desire which is backed by willingness to purchase and ability to pay.
- (ii) Deposits that are withdrawable on demand.
- (iii) Wear and tear of capital assets, due to their use in the process of production.
- (iv) Elasticity resulting from a proportionate percentage change in the quantity demanded due to a proportionate percentage change in price.
- (v) The difference between the value of a country's exports and imports for a given period.

(B) Complete the correlation :

(5)

- (i) Internal Trade : Home Trade : :
International Trade :
- (ii) Discriminated prices : : : Single price : Perfect competition
- (iii) : Central Bank : : SBI : Commercial Bank.
- (iv) Output method : : : Income method : Factor cost method.
- (v) The period of Inflation: Surplus Budget : : The Period of Depression :

(C) Find the odd word :

(5)

- (i) Durable Goods :
Furniture, Cupboard, Washing Machine, Fish.
- (ii) Cost Concepts :
Total cost, Average cost, Marginal cost, Selling cost.
- (iii) Legal Monopoly :
Patent, OPEC, Copyright, Trademark.
- (iv) Theory of Economic Welfare :
Theory of Income and Employment, Efficiency in production, Efficiency in Consumption, Overall Economic Efficiency.
- (v) Exceptions to the Law of Demand:
Giffen's paradox, Prestige goods, Price illusion, Supply of labour.

(D) Complete the following statements :

(5)

- (i) The terms of Micro Economics and Macro Economics were coined by Norwegian Economist _____.
- (a) Adam Smith
 - (b) J.M. Keynes
 - (c) J.B. Say
 - (d) Ragnar Frisch
- (ii) When the supply curve is sloping upward, then its slope is _____.
- (a) Positive
 - (b) Negative
 - (c) First positive and then negative
 - (d) Zero
- (iii) The Price Index number is used _____.
- (a) to measure the general changes in the prices of goods.
 - (b) as a geographical tool.
 - (c) to measure the air pressure
 - (d) in measurements of goods.
- (iv) Development financial institutions were established to _____.
- (a) provide short term funds
 - (b) develop industry, agriculture and other key sectors.
 - (c) regulate the money market.
 - (d) regulate the capital market.

- (v) Obligatory functions of the govt. is_____.
- (a) Provision of education and health services.
 - (b) Provision of pensions.
 - (c) Maintaining internal law and order.
 - (d) Provision of welfare measures.

Q. 2. (A) Identify and explain the following concepts (Any THREE) : (6) [12]

- (i) Abhijeet sold 15 chairs for ₹ 3000, for each chair he earned ₹ 200.
- (ii) Rajaram produced 25 quintals of wheat in his field, from it he kept aside 2 quintals of wheat for his own family use.
- (iii) Rani collected the data of India's National Income for the purpose of study.
- (iv) Amar demanded milk, sugar and tea powder jointly to satisfy his want of the tea.
- (v) Sunita madam satisfied her want to write on the blackboard by using a chalk.

(B) Distinguish between (Any THREE) : (6)

- (i) Micro Economics and Macro Economics.
- (ii) Perfectly elastic demand and Perfectly inelastic demand.
- (iii) Quantity index number and Value index number.

(iv) Internal debt and External debt

(v) Expansion of supply and Increase in supply.

Q. 3. Answer the following (Any THREE) :

[12]

- (i) Explain any four features of micro economics.
- (ii) Explain the functions of Commercial Banks.
- (iii) Explain the classification of market on the basis of time.
- (iv) Calculate price index number from the following data:

Commodity	A	B	C	D
Price in 2005(₹)	6	16	24	4
Price in 2010(₹)	8	18	28	6

(v) Explain any four points of the role of foreign trade in India.

Q. 4. State with reasons whether you agree or disagree with the following statements (Any THREE) :

[12]

- (i) Demand Curve slopes downward from the left to the right.
- (ii) There are no limitations to the Index numbers.
- (iii) Elasticity of demand depends upon several factors.
- (iv) There are some exceptions to the law of supply.
- (v) Capital market plays very important role in Indian economy.

Q. 5. Study the following table, figure, passage and answer the questions given below it (Any TWO) :

[8]

(i) Observe the given table and answer the questions: (4)

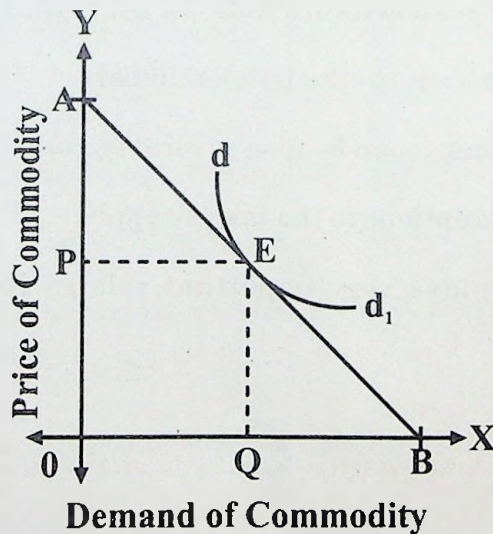
Quantity demanded				
Price Per Kg in ₹	Consumer A	Consumer B	Consumer C	Market Demand (in Kg) (A+B+C)
35	5	10	15	<input type="text"/>
30	10	15	20	<input type="text"/>
25	15	20	25	<input type="text"/>
20	20	25	30	<input type="text"/>

Questions :

(a) Complete market demand schedule. (2)

(b) Draw market demand curve based on above market demand schedule. (2)

(ii) Observe the following diagram of non-linear demand curve and answer the questions given below. (4)

- (1) If $EB = EA$ ($E_d = 1$) = (1)
- (2) If $EB > EA$ ($E_d > 1$) = (1)
- (3) If $EB < EA$ ($E_d < 1$) = (1)
- (4) The 'x' axis represents..... of commodity (1)
and 'y' axis represents of commodity.

(iii) Regulated Market : (4)

Regulated market is wholesale market where buying and selling are regulated and controlled by the state government through the market committee.

Regulated market aims at the elimination of unhealthy and unscrupulous practices regarding charges and providing facilities to producers and sellers in the market. The poor standards of primary and secondary markets in agricultural market are cash transactions, short weights, excessive market charges, unauthorized deduction, and the absence of machinery to settle disputes between sellers and buyers. These defects and malpractices can be recovered by the establishment of Regulated market. According to the Bombay Agricultural Product Market Act-1939, this market is controlled. In this market mainly the trade of cereals, fruits, tobacco, cotton, groundnut, coconut, betel nut, potatoes and turmeric, etc. are controlled.

Questions :

- (1) Which act regulates the market? (1)
- (2) What are the poor standards in primary and secondary markets? (1)
- (3) Give your opinion with reference to above passage. (2)

Q. 6. Answer the following questions in detail (Any TWO) :

[16]

- (i) State and explain the law of diminishing marginal utility with its assumptions.
- (ii) State the meaning of National Income and explain the features of National Income.
- (iii) Explain various reasons for the growth of government's public expenditure.

DAY — 01

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--	--

2025 II 11

1100

J-251

(E)

ENGLISH (01)

Time : 3 Hrs.

(16 Pages)

Max. Marks : 80

Important instructions :

- (1) Each activity has to be answered in a full sentence/s. One word answers will not be given complete credit. Just the correct activity number written in case of options will not be given credit.
- (2) Web diagrams, flow charts, tables, etc. are to be presented exactly as they are with answers.
- (3) In point 2 above, just words without the presentation of the activity format, will not be given credit. Use of colour pencils/pens etc. is not allowed. (Only blue/black pens are allowed.)
- (4) Multiple answers to the same activity will be treated as wrong and will not be given any credit.
- (5) Maintain the sequence of the Sections/Question Nos./Activities throughout the activity sheet.

SECTION - I : PROSE

(Reading for Comprehension, Language Study,
Summary and Mind Mapping)

Q. 1. (A) Read the extract and complete the activities given below : (12) [16]

I spent 32 years in Information Technology out of which I was a Chief Executive Officer or MD or the software head for 23 years for large global multinational software companies with thousands of software professionals worldwide and 6 offices in the US, 3 in Europe, 1 in Japan and 1 in Australia. I had to travel all over the globe around 150 times for business. During this period, I had also written 4 books with 500-700 pages each on Information Technology published by Tata McGraw-Hill and then translated into Chinese for global distribution.

I learnt a lot of things when I was running these large companies. The first one was the importance of team work. In today's world, nothing is possible without team work. You cannot be successful if you are a loner and an egoistic person. Secondly, you need to lead from the front by setting a good example in front of your staff. Third was that you need to treat your subordinates and your colleagues as friends. In my career, I made a few mistakes, but learnt a lot about motivation, being a good listener, target setting and the art of delegation which forms such an important part of today's management.

After working for all these software companies for so many years, I wanted to return to my first love i.e. to read

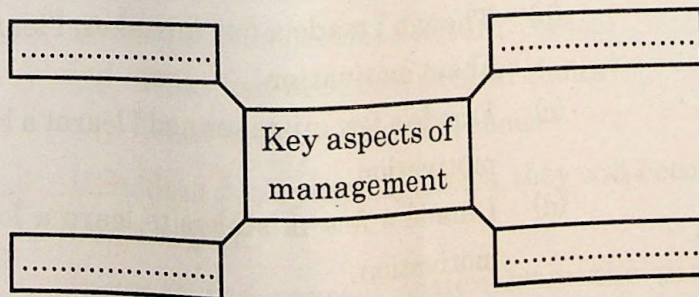
and write on various subjects concerning human life and existence. Therefore, I gave up two offers of around 3 crore rupees per annum to become a writer. This is how my second innings as a writer in Marathi began.

After this, I have written about 34 books in Marathi. Most of them have become bestsellers with tens of thousands of copies sold for each. However it is not sales or the money that is important to me as much as the fact that these books have brought about very good changes in the lives of thousands of readers.

A1. Read the following statements and arrange them in proper sequence : (2)

- (1) The narrator turned down high income job offers to pursue a career as a writer.
- (2) He led major global multinational software companies.
- (3) His writing brought about positive transformations in the lives of readers.
- (4) He learnt invaluable life lessons while heading multinational companies.

A2. Complete the following web-diagram on the 'Key aspects of management' : (2)

- A3. Provide the supporting details from the extract that highlight the narrator's success as a writer : (2)

Success as a Writer	(1) _____ _____
	(2) _____ _____

- A4. Personal Response : (2)

Do you think passion is more important than wealth?
Explain your views in about 50 words.

- A5. Do as directed : (2)

- (i) I passed from IIT.

(Choose the correct option from the given alternatives showing the correct use of 'Present Perfect Tense'.)

- (a) I shall have passed from IIT.
- (b) I have passed from IIT.
- (c) I had passed from IIT.
- (d) I has passed from IIT.

- (ii) I made a few mistakes, but learnt a lot about motivation.

(Choose the correct 'Complex Sentence' from the options given below.)

- (a) Making a few mistakes, I learnt a lot about motivation.
- (b) Though I made a few mistakes, I learnt a lot about motivation.
- (c) I made a few mistakes and I learnt a lot about motivation.
- (d) I made a few mistakes to learn a lot about motivation.

A6. Vocabulary :

Find out the words from the extract which mean :

(2)

- (a) lower in rank or position
- (b) person with whom one works
- (c) person who practices or shows selfishness or pride
- (d) involving many countries

(B) Language Study (Non-Textual Grammar)

(4)

B1. Do as directed :

(3)

- (1) Nandini said to Raj, "Where did you go during the holidays last year?"

(1)

(Choose the correct 'Indirect Speech' from the given options and write it.)

- (i) Nandini asked Raj where he had gone during the holidays last year.
- (ii) Nandini asked Raj where had he gone during the holidays last year.
- (iii) Nandini asked Raj where he went during the holidays last year.
- (iv) Nandini asked Raj where he has gone during the holidays last year.

- (2) Tree planting became a natural choice.

(1)

(Choose the correct - 'Wh question' to get the underlined part as the answer from the given options.)

- (i) What did become a natural choice?
- (ii) What was become a natural choice?
- (iii) What had become a natural choice?
- (iv) What became a natural choice?

- (3) If children don't play any games, they will become dull and lazy.

(1)

(Choose the correct option from the given alternatives showing the correct use of 'unless'.)

- (i) Unless children don't play any games they will become dull and lazy.
- (ii) Unless children play any games they will become dull and lazy.
- (iii) Unless children play any games they will not become dull and lazy.
- (iv) Unless children play any games they will became dull and lazy.

B2. Spot the error and rewrite the correct sentence : (1)

- (i) She is more shorter than her brother.

Q. 2. (A) Read the extract and complete the activities given below : (12) [18]

Change is the only constant and disruptive technologies are only quickening its pace. "I've been an entrepreneur all my life. Never has the pace of change been as high as it is today. Today, we are facing a large number of disruptive forces, especially those caused by technology," Nilekani said. He shared the example of the iPhone, which is currently celebrating its 10th anniversary. "What we have seen in the past 10 years is a complete change in the balance of technology from serving the enterprise to serving the consumer. Today, when you look at the leading companies in the world by Market Capitalisation, they are all companies that service consumers like Facebook, Google, Amazon, Apple and so on. This is because the balance of power has shifted to consumer technology," He said.

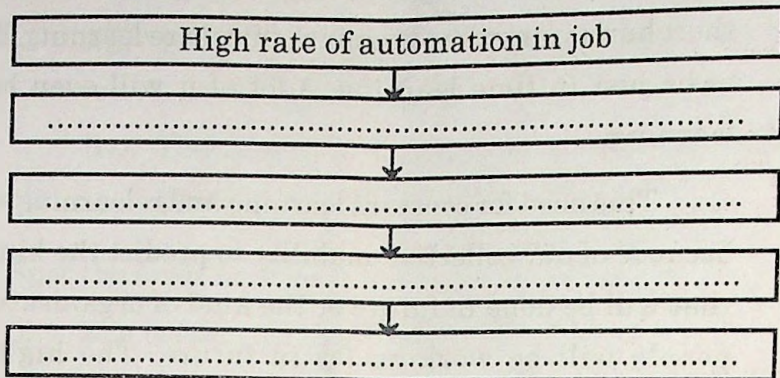
The constant change will require constant learning and relearning. The core message from Nilekani therefore was : Lifetime learning. "The good news is that you have got degree from IIT Madras. The not so good news is that you can't stop

learning. You will have to keep learning for the rest of your life because we are now entering an era of lifelong learning," he said. And by life-long learning, he didn't mean "going to a campus and have fun for five years." It will be learning in short bursts, any time learning, anywhere learning. It's going to be just in time learning. A lot of it will even be online learning.

This need for constant learning and relearning will come because of our collective inability to predict the kind of jobs that will be done in future or the kind of organisations that people will be working for in future. The high rate of automation in the jobs will have an impact on the way jobs are done. We have seen in the past that technology has made repetitive jobs go away as computers became more and more powerful. In the past 10-15 years, you are seeing the rise of AI (Artificial Intelligence) and Machine Learning. And increasingly, in the last 5-6 years, the rise of deep learning, which allows you to use a new kind of technology called neural networks that use a lot of data to make machines smarter and smarter.

- A1. Read the following statements and find the two correct statements that state the theme of the extract : (2)
- (a) The extract is about Nandan Nilekani as an entrepreneur and his achievements.
 - (b) The extract is about a change in technology in recent past and changes resulted from it.
 - (c) The extract is about life-long learning and relearning for the rest of our life.
 - (d) The extract is emphasizing only about online education.

- A2. Complete the flow chart on the need for constant learning and relearning. One is done for you. Find the information from the extract and complete the flow chart. (2)

- A3. Illustrate the idea of lifelong learning as mentioned in the extract. (2)

- A4. Today, online education has become an integral part of all sectors. Write your views. (2)

- A5. Do as directed : (2)

- (1) He shared the example of iPhone.

(Choose the correct 'Passive Voice' from the given options and write it.)

- (i) The example of iPhone is shared by him.
 - (ii) The example of iPhone was shared by him.
 - (iii) The example of iPhone has been shared by him.
 - (iv) The example of iPhone had been shared by him.
- (2) The constant change will require constant learning and relearning.

(Choose the correct option replacing the modal auxiliary showing 'Obligation' and write it.)

- (i) The constant change may require constant learning and relearning.

- (ii) The constant change shall require constant learning and relearning.
- (iii) The constant change must require constant learning and relearning.
- (iv) The constant change might require constant learning and relearning.

A6. Vocabulary :

(2)

Match the following words given in column 'A' with their meanings given in column 'B' and rewrite it -

'A'	'B'
(1) Entrepreneur	(a) To say that something would happen in the future.
(2) Capitalisation	(b) Person who starts or organises a commercial enterprise.
(3) Predict	(c) Economic system in which country's trade and industry are controlled by private owners.
(4) Automation	(d) Action of organizing something.
	(e) Use of automatic equipment and machines to do work.

(B) Summarising :

(3)

Write a 'Summary' of the above extract by using the following points -

Change and disruptive technologies — constant learning and relearning — lifelong learning — impact on the job.

(C) Mind Mapping :

(3)

Prepare a mind map on the topic 'Developing English Language Skills' using your ideas, design and structure.

SECTION - II : POETRY

(Poetry and Appreciation)

Q. 3. (A) Read the extract and complete the activities given below : (10) [14]

Afoot and light-hearted I take to the open road,
Healthy, free, the world before me,
The long brown path before me leading wherever I choose.
Henceforth I ask not good-fortune, I myself am good-fortune,
Henceforth I whimper no more, postpone no more, need
nothing,
Done with indoor complaints, libraries, querulous criticisms,
Strong and content I travel the open road.
The earth, that is sufficient,
I do not want the constellations any nearer.

A1. Identify the lines from the extract that indicate the speaker's 'independence' and 'self-reliance': (2)

Independence	(1) _____ _____
	(2) _____ _____
Self-reliance	(1) _____ _____
	(2) _____ _____

A2. The narrator doesn't want 'constellations' near to him.
Give reasons. (2)

A3. 'A man without liberty is a body without a soul,' Explain
your views in about 50 words. (2)

A4. Name and explain the figure of speech in the following line : (2)

'Henceforth I whimper no more, postpone no more, need nothing.'

A5. Compose four poetic lines of your own on 'freedom.' (2)

(B) Appreciation : (4)

Read the extract and write the appreciation of the poem given below :

Is anybody happier because you passed his way?

Does anyone remember that you spoke to him today?

This day is almost over, and its toiling time is through;

Is there anyone to utter now a kindly word of you?

Did you give a cheerful greeting to the friend who came along?

Or a churlish sort of "Howdy" and then vanish in the throng?

Were you selfish pure and simple as you rushed along the way,

Or is someone mighty grateful for a deed you did today?

'Can you say tonight, in parting with the days that's slipping fast,

That you helped a single brother of the many that you passed?

Is a single heart rejoicing over what you did or said;

Does a man whose hopes were fading now with courage look ahead?

SECTION - III

(Writing Skills)

Q. 4. Complete the activities as per the instructions given below : [16]

(A) Attempt 'Any One' of the following activities : (4)

(I) Virtual Message :

Imagine, Shubham has to leave for his native place due to emergency work. He and his friend Mahesh had planned to watch a movie at 8.30 pm. Shubham tried to

(C) Attempt 'Any One' of the following activities :

(4)

(I) Speech :

Imagine, you have been selected to represent your Junior College for an Intercollegiate Elocution Competition on the topic 'Soldiers and Farmers : the Real Heroes.' Draft a speech in about 100/150 words on this topic.

OR

(II) Compering :

Imagine, your Junior College has organised a programme to felicitate the 'HSC Examination toppers' of your college. As a compere of a programme, draft a script for the programme. You may use the following points :

(Introduction, Welcome song, Lighting of the lamp, Inviting Chief guest for felicitation, Vote of thanks).

OR

(III) Expansion of Idea :

Expand the following idea with the help of the points given below (100/150 words).

'Fortune Favours the Brave'

- Stepping out of comfort zone
- Calculated risks
- Overcoming fears
- Mental toughness
- Building confidence

(D) Attempt 'Any One' of the following activities :

(4)

(I) Review :

Write a review of a movie you have recently watched using the points given below. (100 /150 words)

- Title

- Theme / Storyline
- Director / Music director
- Characters / Actors
- Add your own points

OR

(II) Blog :

Write a 'Blog' in a proper format on 'Solar Energy' with the help of the following points: (100 / 150 words)

- Renewable source of energy
- Reduces pollution
- Reduces electricity bills
- Subsidy by government

OR

(III) Appeal :

Prepare an 'Appeal' on the topic 'Women's Security and Safety' with the help of the following points (100 / 150 words) :

- Respect women's rights
- Safety measures and support systems
- Collective responsibility
- Government initiatives

SECTION - IV

(LITERARY GENRE - NOVEL)

Q. 5. (A) Complete the activities given below as per the instructions : (4) [16]

(I) Pick out the odd element from the group and write it. (2)

(a) Theme, Plot, Conflict, Novella.

(b) Manohar Malgaonkar, Mulkraj Anand, Raja Rao, George Orwell.

- (c) The Heart of Darkness, Robinson Crusoe, Frankenstein, Rajmohan's Wife.
- (d) Terror, Haunted buildings, Supernatural, Utopian.
- (II) State whether the following statements are True or False and rewrite them. (2)
- (a) Detective fiction is a subgenre of crime fiction.
- (b) 'Tale of Genji' is written by Miguel de Cervantes.
- (c) The main character is referred as the 'protagonist.'
- (d) 'Picaresque Novel' is based on the life of the author.
- (B) Answer in about 50 words to the questions given below : (4)
- (I) Write a short note on the significance of November 15th at Greenslade School. (2)
- (II) Fernman's presentation focuses on the theme of 'racism.' Explain. (2)
- (C) Answer in about 50 words to the questions given below : (4)
- (I) Describe the importance of 'Reform Club' in the development of the plot in the novel 'Around The World in Eighty Days.' (2)
- (II) Passepartout's visit to the clergyman's house leads to the happy ending of the novel 'Around The World in Eighty Days.' (2)
- (D) Answer in about 50 words to the questions given below : (4)
- (I) Write in brief the message of a letter received by Miss Morstan. (2)
- (II) Write the Character Sketch of Dr. Watson. (2)

DAY — 02

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2025	II	12	1100	J-252	(H)
HINDI (04)					
Time : 3 Hrs.		(16 Pages)		Max. Marks : 80	

कृतिपत्रिका

कृतिपत्रिका के लिए सूचनाएँ :

- (१) सूचना के अनुसार गद्य, पद्य, विशेष अध्ययन तथा व्यावहारिक हिंदी की कृतियों में आवश्यकता के अनुसार आकृतियों में ही उत्तर लिखना अपेक्षित है।
- (२) सभी आकृतियों के लिए पेन का ही उपयोग कीजिए।
- (३) सभी आकृतियों में उत्तर पेन से ही लिखना आवश्यक है।
- (४) व्याकरण विभाग में पूछी गई कृतियों के उत्तरों के लिए आकृतियों की आवश्यकता नहीं है।

विभाग - १. गद्य (अंक-२०)

कृति १ (अ) निम्नलिखित गद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

गद्यांश :-

“अब बैजू बावरा जवान था और रागविद्या में दिन-ब-दिन आगे बढ़ रहा था। उसके स्वर में जादू था और तान में एक आश्चर्यमयी मोहिनी थी।

गाता था तो पत्थर तक पिघल जाते थे और पशु-पंछी तक मुग्ध हो जाते थे। लोग सुनते थे और झूमते थे तथा वाह-वाह करते थे। हवा रुक जाती थी। एक समझ बंध जाता था।

एक दिन हरिदास ने हँसकर कहा — “वत्स! मेरे पास जो कुछ था, वह मैंने तुझे दे डाला। अब तू पूर्ण गंधर्व हो गया है। अब मेरे पास और कुछ नहीं, जो तुझे दूँ।”

बैजू हाथ बाँधकर खड़ा हो गया। कृतज्ञता का भाव आँसुओं के रूप में बह निकला। चरणों पर सिर रखकर बोला — “महाराज आपका उपकार जन्म भर सिर से न उतरेगा।”

हरिदास सिर हिलाकर बोले — “यह नहीं बेटा! कुछ और कहो। मैं तुम्हारे मुँह से कुछ और सुनना चाहता हूँ।”

बैजू — “आज्ञा कीजिए।”

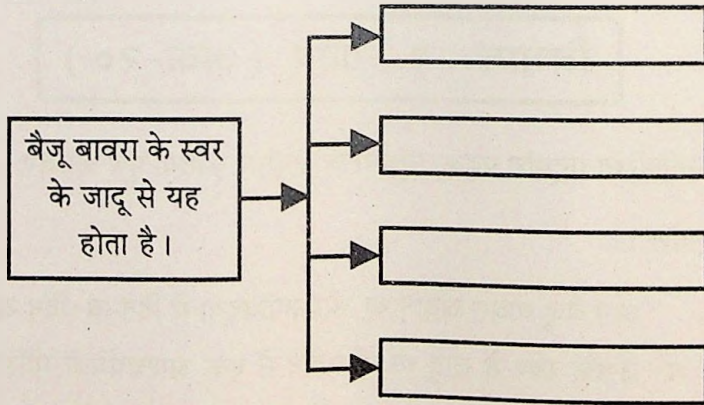
हरिदास — “तुम पहले प्रतिज्ञा करो।”

बैजू ने बिना सोच-विचार किए कह दिया — “मैं प्रतिज्ञा करता हूँ कि.....”

हरिदास ने वाक्य को पूरा किया — “इस रागविद्या से किसी को हानि न पहुँचाऊँगा।”

(१) कृति पूर्ण कीजिए :

(२)

(२) निम्नलिखित शब्दों के लिंग पहचानकर लिखिए :

(२)

(१) बेटा

—

(२) बस्ती

—

(३) मोहिनी

—

(४) हरिदास

—

(३) 'क्षमा जीवन का मूलमंत्र है' इस विषय पर अपने विचार ४० से ५० शब्दों में लिखिए।

(२)

(आ) परिच्छेद पढ़कर निम्नलिखित कृतियाँ पूर्ण कीजिए :

(६)

गद्यांश :-

“संसार में पाप है, जीवन में दोष, व्यवस्था में अन्याय है, व्यवहार में अत्याचार... और इस तरह समाज पीड़ित और पीड़क वर्गों में बँट गया है। सुधारक आते हैं, जीवन की इन विडंबनाओं पर घनघोर चोट करते हैं। विडंबनाएँ टूटती-बिखरती नज़र आती हैं पर हम देखते हैं कि सुधारक चले जाते हैं और विडंबनाएँ अपना काम करती रहती हैं।”

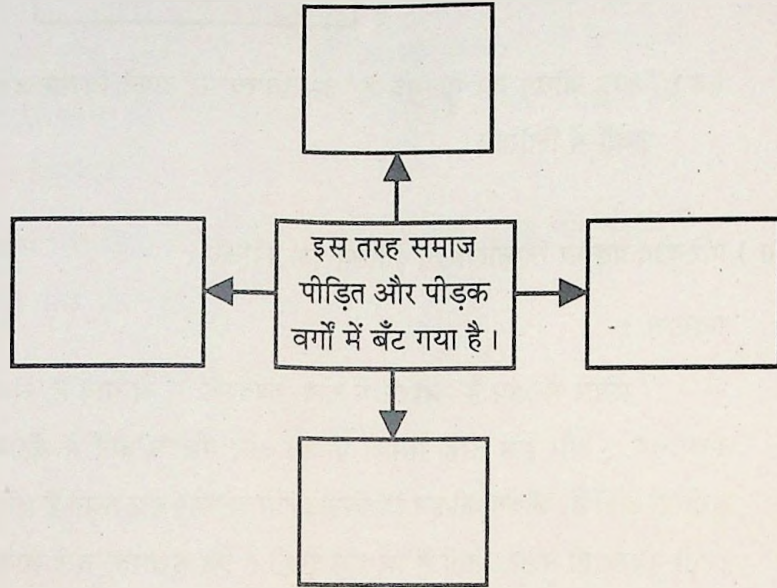
आखिर इसका रहस्य क्या है कि संसार में इतने महान पुरुष, सुधारक, तीर्थंकर, अवतार, संत और पैगंबर आ चुके पर यह संसार अभी तक वैसा-का-वैसा ही चल रहा है। इसे वे क्यों नहीं बदल पाए? दूसरे शब्दों में जीवन के पापों और विडंबनाओं के पास वह कौन-सी शक्ति है जिससे वे सुधारकों के इन शक्तिशाली आक्रमणों को झेल जाते हैं और टुकड़े-टुकड़े होकर बिखर नहीं जाते?

शॉ ने इसका उत्तर दिया है कि मुझपर हँसकर और इस रूप में मेरी उपेक्षा करके वे मुझे सह लेते हैं। यह मुहावरे की भाषा में सिर झुकाकर लहर को ऊपर से उतार देना है।

शाँ की बात सच है पर यह सच्चाई एकांगी है। सत्य इतना ही नहीं है। पाप के पास चार शस्त्र हैं, जिनसे वह सुधारक के सत्य को जीतता या कम-से-कम असफल करता है। मैंने जीवन का जो थोड़ा-बहुत अध्ययन किया है, उसके अनुसार पाप के ये चार शस्त्र इस प्रकार हैं :- उपेक्षा, निंदा, हत्या और श्रद्धा।

(१) संजाल पूर्ण कीजिए :

(२)

(२) निम्नलिखित शब्दों के उपसर्ग हटाकर मूल शब्द गद्यांश में से ढूँढ़कर लिखिए :

(२)

- (१) आजीवन —
- (२) सदोष —
- (३) असत्य —
- (४) सशस्त्र —

- (३) किसी एक समाज सुधारक के बारे में अपने विचार ४० से ५० शब्दों में लिखिए। (२)
- (इ) निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लगभग ८० से १०० शब्दों में लिखिए (कोई दो): (६)
- (१) निराला जी की चारित्रिक विशेषताएँ लिखिए।
- (२) 'उड़ो बेटी, उड़ो! पर धरती पर निगाह रखकर' इस पंक्ति में निहित सुगंधा की माँ के विचार स्पष्ट कीजिए।
- (३) 'कोखजाया' पाठ के मौसी की स्वभावगत विशेषताएँ लिखिए।
- (ई) निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का मात्र एक वाक्य में उत्तर लिखिए (कोई दो): (२)
- (१) हिंदी के कुछ आलोचकों द्वारा महादेवी वर्मा को दी गई उपाधि —
- (२) कन्हैयालाल मिश्र 'प्रभाकर' जी के निबंध संग्रहों के नाम लिखिए —
- (३) आशारानी व्होरा जी के लेखन कार्य का प्रमुख उद्देश्य —
- (४) कहानी विधा की विशेषता —

विभाग - २. पद्य (अंक-२०)

कृति २ (अ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

“सरसुति के भंडार की, बड़ी अपूरब बात।

ज्यों खरचै त्यों-त्यों बढै, बिन खरचे घटि जात ॥

नैना देत बताय सब, हिय को हेत-अहेत।

जैसे निरमल आरसी, भली बुरी कहि देत ॥

अपनी पहुँच बिचारि कै, करतब करिए दौर।

तेते पाँव पसारिए, जेती लाँबी सौर ॥

फेर न हवै हैं कपट सों, जो कीजै ब्यौपार।

जैसे हाँड़ी काठ की, चढै न दूजी बार ॥

(१) उत्तर लिखिए :

(२)

- (१) इसके भंडार की बात बड़ी अपूरब है —
- (२) आँखें मन की इन बातों को व्यक्त कर देती हैं —
- (३) इसे पहचानकर कोई भी कार्य करना चाहिए —
- (४) व्यापार में इसका सहारा नहीं लेना चाहिए —

(२) निम्नलिखित शब्दों के लिए पद्यांश में आए हुए समानार्थी शब्द ढूँढकर लिखिए :

(२)

- (१) आँख —
- (२) पैर —
- (३) आईना —
- (४) छल —

(३) 'अपनी क्षमताओं को पहचानकर काम करना चाहिए' इस विषय पर अपने विचार ४० से ५० शब्दों में लिखिए।

(२)

(आ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए :

(६)

कल अपने कमरे की

खिड़की के पास बैठकर,

जब मैं निहार रहा था एक पेड़ को

तब मैं महसूस कर रहा था पेड़ होने का अर्थ!

मैं सोच रहा था

आदमी कितना भी बड़ा क्यों न हो जाए,

वह एक पेड़ जितना बड़ा कभी नहीं हो सकता

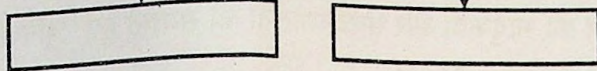
या यूँ कहूँ कि

आदमी सिर्फ़ आदमी है

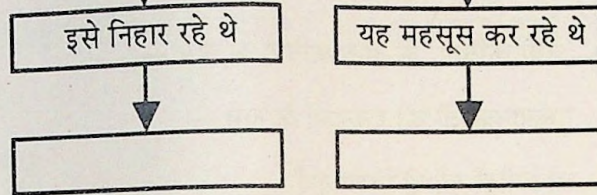
वह पेड़ नहीं हो सकता!

(१) आकृति पूर्ण कीजिए :

(i) कवि पेड़ के बारे में यह सोच रहे थे (१)

(ii) कवि अपने कमरे की खिड़की के पास बैठकर (१)

(२) (i) निम्नलिखित शब्दों के वचन बदलकर लिखिए : (१)

(१) कमरा —

(२) खिड़कियाँ —

(ii) निम्नलिखित शब्दों के प्रत्यय हटाकर मूल शब्द पद्यांश में से ढूँढ़कर लिखिए : (१)

(१) बड़प्पन —

(२) आदमियत —

(३) 'पेड़ मनुष्य का परम मित्र है' इस विषय पर अपना मत ४० से ५० शब्दों में लिखिए। (२)

- (इ) निम्नलिखित मुद्दों के आधार पर 'नवनिर्माण' कविता का रसास्वादन कीजिए : (६)
- (१) रचनाकार का नाम — (१)
- (२) पसंद की पंक्तियाँ — (१)
- (३) पसंद आने के कारण — (२)
- (४) कविता की केंद्रीय कल्पना — (२)

अथवा

कवि की भावुकता और संवेदनशीलता को समझते हुए 'चुनिंदा शेर' कविता का रसास्वादन कीजिए।

- (ई) निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का केवल एक वाक्य में उत्तर लिखिए (कोई दो) : (२)
- (१) चतुष्पदी के लक्षण लिखिए —
- (२) 'नयी कविता' के अन्य कवियों के नाम —
- (३) गुरूनानक जी की रचनाओं के नाम —
- (४) लोकगीतों की दो विशेषताएँ —

विभाग - ३. विशेष अध्ययन (अंक-१०)

कृति ३ (अ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

पद्यांश :-

अच्छा, मेरे महान कनु,
 मान लो कि क्षण भर को, मैं यह स्वीकार लूँ
 कि मेरे ये सारे तन्मयता के गहरे क्षण
 सिर्फ़ भावावेश थे, सुकोमल कल्पनाएँ थीं
 रंगी हुए, अर्थहीन, आकर्षक शब्द थे -
 मान लो कि क्षण भर को, मैं यह स्वीकार लूँ, कि

पाप-पुण्य, धर्माधर्म, न्याय-दंड
क्षमा-शीलवाला यह तुम्हारा युद्ध सत्य है -
तो भी मैं क्या करूँ कनु,
मैं तो वही हूँ, तुम्हारी बावरी मित्र।
जिसे सदा उतना ही ज्ञान मिला
जितना तुमने उसे दिया।

(१) कृति पूर्ण कीजिए : (२)

(१) कनुप्रिया की तन्मयता के गहरे क्षण, सिर्फ

(i)

(ii)

(iii)

(iv)

(२) निम्नलिखित शब्दों के लिए पद्यांश में आए हुए विलोम शब्द ढूँढ़कर
लिखिए : (२)

(१) बुरा ×

(२) अस्वीकार ×

(३) असत्य ×

(४) अज्ञान ×

(३) 'युद्ध से विनाश होता है' इस विषय पर अपने विचार ४० से ५० शब्दों
में लिखिए। (२)

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लगभग ८० से १०० शब्दों में
लिखिए : (४)

(१) 'कवि ने राधा के माध्यम से आधुनिक मानव की व्यथा को शब्दबद्ध
किया है' इस कथन को स्पष्ट कीजिए।

(२) राधा की दृष्टि से जीवन की सार्थकता स्पष्ट कीजिए।

**विभाग - ४. व्यावहारिक हिंदी, अपठित गद्यांश एवं
पारिभाषिक शब्दावली (अंक-२०)**

कृति ४ (अ) निम्नलिखित का उत्तर लगभग १०० से १२० शब्दों में लिखिए :

(६)

(१) अपने शहर की विशेषताओं पर ब्लॉग लेखन कीजिए।

अथवा

परिच्छेद पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए :

“मैडम! मेरा प्रश्न यह है कि फीचर किन-किन विषयों पर लिखा जाता है और फीचर के कितने प्रकार हैं?”

“बहुत अच्छा, देखिए फीचर किसी विशेष घटना, व्यक्ति, जीव-जंतु, तीज-त्योहार, दिन, स्थान, प्रकृति-परिवेश से संबंधित व्यक्तिगत अनुभूतियों पर आधारित आलेख होता है। इस आलेख को कल्पनाशीलता, सृजनात्मक कौशल के साथ मनोरंजक और आकर्षक शैली में प्रस्तुत किया जाता है।”

स्नेहा ने सभी चर दृष्टि घुमाई। एक क्षण के लिए रुकी। फिर बोलने लगी, “फीचर के अनेक प्रकार हैं। उनमें मुख्य रूप से निम्नलिखित हैं :”

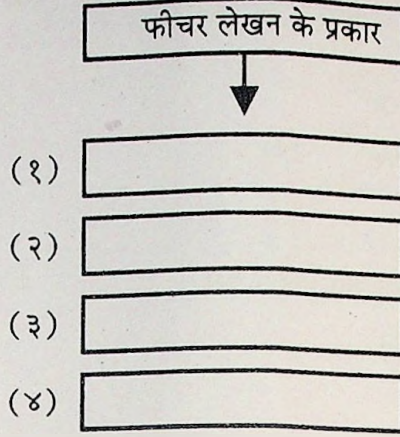
- व्यक्तिपरक फीचर
- सूचनात्मक फीचर
- विवरणात्मक फीचर
- विश्लेषणात्मक फीचर
- साक्षात्कार फीचर
- विज्ञापन फीचर

“मैडम! हम जानना चाहते हैं कि फीचर लेखन करते समय कौन-सी सावधानियाँ बरतनी चाहिए?” उसी विद्यार्थी ने जिज्ञासावश प्रश्न किया।

“बड़ा ही सटीक और तर्कसंगत प्रश्न पूछा है आपने।” अब स्नेहा ने इस विषय पर बोलना प्रारंभ किया -

(१) आकृति पूर्ण कीजिए :

(२)

(२) निम्नलिखित शब्दों के लिए गद्यांश में प्रयुक्त पर्यायवाची शब्द लिखिए :

(२)

- (१) सवाल --
- (२) ज्यादा --
- (३) नजर --
- (४) छात्र --

(३) 'विद्यार्थी जीवन में अनुशासन का महत्त्व' इस विषय पर अपने विचार ४० से ५० शब्दों में लिखिए।

(२)

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक का उत्तर लगभग ८० से १०० शब्दों में लिखिए : (४)

(i) पल्लवन की विशेषताएँ स्पष्ट कीजिए।

(ii) सूत्र संचालन के विविध प्रकारों पर प्रकाश डालिए।

अथवा

सही विकल्प चुनकर वाक्य फिर से लिखिए :

- (१) 'पल्लवन' शब्द अंग्रेजी '—————' शब्द के प्रतिशब्द के रूप में आता है। (१)
- (१) Exam
(२) Expansion
(३) Expensive
(४) Expert
- (२) स्नेहा की पत्रकारिता और विशेष रूप में ————— में बहुत रुचि थी। (१)
- (१) फीचर लेखन
(२) पल्लवन
(३) ब्लॉग लेखन
(४) सूत्रसंचालन
- (३) ब्लॉग लेखन से ————— लाभ भी होता है। (१)
- (१) राजनीतिक
(२) तकनीकी
(३) सामाजिक
(४) आर्थिक
- (४) प्रकाश उत्पन्न करने में ————— उत्पन्न नहीं होती। (१)
- (१) ठंड
(२) जीवाणु
(३) ऊष्मा
(४) छाया

(इ) निम्नलिखित अपठित गद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

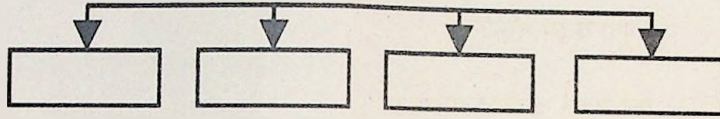
“मनुष्य का मन पनचक्की के समान है। जब उसमें गेहूँ डालते जाओगे तब गेहूँ को पीसकर आटा बना देगी। परंतु जब उसमें गेहूँ न डालोगे तब वह स्वयं अपने-आपको पीसकर क्षीण बना डालेगी।

जब यह निर्विवाद सिद्ध है कि काम न करना अथवा आलस्यपूर्ण जीवन बिता देना देह-धर्म के विरुद्ध है, तब हमारा यही कर्तव्य है कि हम कुछ-न-कुछ अच्छा व्यवसाय अपने लिए पसंद करें। यह व्यवसाय हमारे मन, इच्छा, कार्यशक्ति और स्वभाव के अनुकूल होना चाहिए। स्वाभाविक प्रकृति के प्रतिकूल व्यवसाय करने में सफलता कभी हो नहीं सकती। मनुष्य जीवन के असफल होने के दो मुख्य कारण हैं — पहला यह कि वह कभी-कभी अपनी स्वाभाविक कार्य-शक्ति के विरुद्ध व्यवसाय में लग जाता है। दूसरा कारण यह है कि मनुष्य व्यवसाय-कुशल हुए बिना ही अपने कार्यों को शुरू कर देता है, परंतु जब तक कार्यकुशलता और कामचलाऊ अनुभव न हो जाए तब तक सहसा कोई काम शुरू न करना चाहिए। यह सच है कि अनुभव और कुशलता जल्द नहीं आती, परंतु इन्हें दृष्टि के बाहर जाने नहीं देना चाहिए।”

(१) कृति पूर्ण कीजिए :

(२)

व्यवसाय इसके अनुकूल होना चाहिए

(२) गद्यांश में से शब्द-युग्म ढूँढकर लिखिए :

(२)

- (१) _____
 (२) _____
 (३) _____
 (४) _____

(३) 'व्यवसाय के लिए आवश्यक गुण' इस विषय पर ४० से ५० शब्दों में अपना मत लिखिए।

(२)

(ई) निम्नलिखित में से किन्हीं चार पारिभाषिक शब्दों के लिए हिंदी शब्द लिखिए :

(४)

- (१) Advance —
 (२) Warning —

- (३) Balance —
 (४) Action —
 (५) Speed —
 (६) Antibiotics —
 (७) Integrated Circuit —
 (८) Auxiliary Memory —

विभाग - ५. व्याकरण (अंक-१०)

कृति ५ (अ) निम्नलिखित वाक्यों में से किन्हीं दो वाक्यों का काल परिवर्तन करके वाक्य फिर से लिखिए : (कोष्ठक की सूचनानुसार) (२)

(१) यात्रा की तिथि भी आ गई।

(पूर्ण वर्तमानकाल)

(२) मन बहुत दुखी हुआ था।

(अपूर्ण भूतकाल)

(३) त्वचा के कैंसर के रोगियों की संख्या लाखों में है।

(सामान्य भविष्यकाल)

(४) मौसी अपने गाँव की ही नहीं बल्कि पूरे इलाके की आदर्श बेटा बन गई है।

(पूर्ण भूतकाल)

(आ) निम्नलिखित पंक्तियों में उद्धृत अलंकार पहचान कर उनके नाम लिखिए

(कोई दो):

(२)

(१) पीपर पात सरस मन डोला।

(२) सिंधु-सेज पर धरा-वधू।

अब तनिक संकुचित बैठी-सी ॥

(३) हनुमंत की पूँछ में लग न पाई आग।

लंका सगरी जल गई, गए निशाचर भाग ॥

(४) करत-करत अभ्यास के, जड़मति होत सुजान।

रसरी आवत जात है, सिल पर पड़त निसान ॥

(इ) निम्नलिखित पंक्तियों में उद्धृत रस पहचान कर उनके नाम लिखिए (कोई दो): (२)

(१) तू दयालु दीन हौं, तू दानि हौं भिखारि।

हौं प्रसिद्ध पातकी, तू पाप पुंजहारि ॥

(२) माला फेरत जुग भया, गया न मन का फेर।

कर का मनका डारि कै, मन का मनका फेर ॥

(३) कहत, नटत, रीझत, खिझत, मिलत, खिलत, लजियात।

भरे भौन में करत हैं, नैननु ही सौं बात ॥

(४) एक अचंभा देखा रे भाई।

ठाढ़ा सिंह चरावै गाई।

पहले पूत पाछे माई।

चेला के गुरु लागे पाई ॥

(ई) निम्नलिखित मुहावरों में से किन्हीं दो के अर्थ लिखकर वाक्यों में प्रयोग कीजिए : (२)

(१) वाह-वाह करना।

(२) चल बसना।

(३) कागजी घोड़े दौड़ाना।

(४) डकार तक न लेना।

(उ) निम्नलिखित वाक्यों को शुद्ध करके वाक्य फिर से लिखिए (कोई दो): (२)

(१) पर दूसरे ही दिन से मेरा गर्व की व्यर्थता सिद्ध होने लगा।

(२) ग्यान-विज्ञान को पहले अपनी धरती पर टिकानी होगा।

(३) इस तरह से धरती की तापमान बढ़ती है।

(४) बहुत देर तक हम दोनों रोता रहा।

--	--	--	--	--	--

2025 II 13

1500

J - 268

(U)

URDU (05)

Time : 3 Hrs.

(16 Pages)

Max. Marks : 80

سرگرمی نامے کے لیے ہدایات :-

- (۱) ”سرگرمی نامے“ میں دی ہوئی ہدایات کے مطابق خاکے صرف پین سے بنائیں۔
- (۲) ”سرگرمی نامے“ کی معروضی سرگرمیوں اور قواعد پر مبنی سرگرمیوں کی جانچ ممتحن ہدایات کے عین مطابق کرتا ہے، اس لیے ہدایات بغور پڑھیں۔
- (۳) ”سرگرمی نامے“ کا تحریری حصہ جانچتے وقت ممتحن آپ کی تحریری مہارت، موثر انداز بیان، پرکشش خیالات، مناسب الفاظ، جملوں کا تسلسل، بر محل موزوں اشعار، محاورے، کہاوتیں اور بولی کے استعمال، املا وغیرہ پر خصوصی توجہ دیتے ہوئے نمبرات تفویض کرتا ہے۔
- (۴) خوش خطی اور صفائی کا خیال رکھیں۔

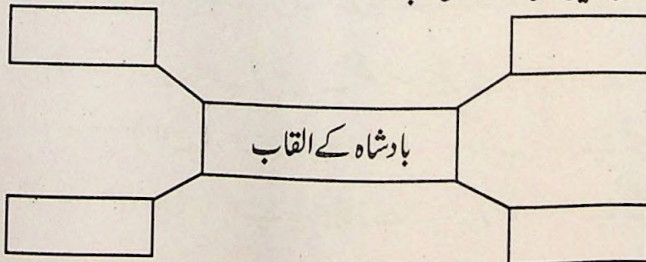
حصہ ۱ : نثر۔ کل نمبرات : 20

سوال 1 :- (الف) درج ذیل درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق

مکمل کیجئے۔

(2)

(۱) درج ذیل شبکی خاکہ مکمل کیجئے۔

راوی کہتا ہے کہ جب لقا ہزار شکل سے بھاگا تھا، حمزہ صاحبِ قرآن نے لشکرِ ظفر پیکر سے اپنے چار ہرکارے صادم، تیز رفتار لقا بے بقا کے ہمراہ روانہ فرمائے تھے کہ جس جگہ یہ مسکن گزریں ہو اور جو اسے پناہ دے، اس بادشاہ کی حقیقت سے اور اس ملک و سپاہ کی کیفیت سے حضرتِ قدر قدرت شاہنشاہی کو اطلاع دیں۔ وہ ہرکارے بہ ہمراہی لقا یہاں تک آئے تھے۔ انھوں نے بیان سپہ سالارانِ سلیمان، سب سنا اور حال فوج اور ملک کا سب دریافت کر کے خدمتِ امیر کشور گیر میں چلنے کا ارادہ کیا۔ القصہ قلعے سے نکل کر ماتند صرصر کے روانہ ہوئے اور سلطانِ عالی شان سعد بن قباد کی خدمت میں آکر پہنچے۔ وہ اس قدر بہ تعجیل تمام آئے تھے کہ پڑیاں ہونٹوں پر بندھی تھیں، کنپٹیاں لپکتی تھیں۔ انھوں نے آکر شہنشاہِ عالی جاہ کو بجا کیا اور ہاتھ اٹھا کر دعا و ثنائے شہریاری بجالائے اور یوں عرض کرتے تھے کہ اے بادشاہِ عالی تبار، نصف نشان، لقا کوہِ عقیق پہنچا اور وہاں سکونت ٹھہرائی ہے۔ بادشاہ نے وہاں کے، اعانت کرنے کا وعدہ کیا ہے۔ باقی اور جو احوال کہ ہرکاروں نے دیکھا تھا، وہ سب من و عن مفضلہ گزارشِ خدمتِ سلطانِ عالی شان کیا۔ بادشاہ نے اپنے سپہ سالار حمزہ صاحبِ قرآن کی جانب دیکھا اور حکم دیا کہ پہلوانِ دوراں عادی کو بلاؤ اور پیشِ خیمہ کی طرف کوہِ عقیق کے روانہ کرو۔ حسب ارشادِ پلٹنیں اور رسالے بہ کڑ و فر، مڑ کب ہائے تازی پر سوار، پیادے بے شمار کوچ کرنے لگے۔ بازاریں لشکر کی روانہ ہوئیں۔ خیمہ خرگاہ اُسترو قاطروں پر بار ہوئے۔ دلاور مسلح و مکمل ہو کر چلنے پر تیار ہوئے۔ بادشاہ مع سردارانِ گرامی کے اور صاحبِ قرآن مع عیارانِ نامی کے، سوار ہو کر بہ رہبری اسی طرف چل نکلے۔

(۲) درج ذیل کے صحیح متبادل جواب تلاش کر کے لکھئے۔ (2)

(i) حمزہ صاحبِ قرآن نے لشکرِ ظفر پیکر سے روانہ کروائے.....

- (الف) اپنے دو ہرکارے (ب) اپنے تین ہرکارے
(ج) اپنے چار ہرکارے (د) اپنے چھ ہرکارے

(ii) وہ اس قدر بہ تعجبیل تمام آئے تھے کہ

(الف) پہڑیاں آنکھوں پر بندھی تھیں

(ب) پہڑیاں ہونٹوں پر بندھی تھیں

(ج) پہڑیاں ہاتھوں پر بندھی تھیں

(د) پہڑیاں چہروں پر بندھی تھیں

(iii) بادشاہ نے حکم دیا کہ

(الف) سپہ سالار حمزہ کو بلاؤ (ب) صاحبِ قرآن کو بلاؤ

(ج) ہرکارے کو بلاؤ (د) پہلوانِ دوراں عادی کو بلاؤ

(iv) قلعے سے نکل کر ہرکارے جس طرح روانہ ہوئے

(الف) ضرر (ب) فر فر

(ج) کروفر (د) ڈر کر

(۳) ”جدید دور میں پیغامِ رسانی بہت آسان ہے“ اس بارے میں اپنا خیال پیش کیجئے۔ (3)

(ب) درج ذیل درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (7)

(۱) خالی چوکون مکمل کیجئے۔ (2)

(i) صوبہ کانسو میں مسلمانوں کی آبادی

(ii) مرکزی مسجد کے امام کا نام

(iii) چین کا مملہ

(iv) شہر لہن شا میں مساجد کی تعداد

صوبہ کانسو میں بارہ لاکھ سے زائد مسلمان آباد ہیں اور پورے صوبے میں تقریباً بارہ سو مسجدیں ہیں۔ یہاں کی مرکزی مسجد میں جو دریائے زرد کے کنارے واقع ہے، دینی تعلیم اور ائمہ کی تربیت کا ایک مدرسہ بھی ہے۔ اس مسجد کے امام اور

مدرسے کے سربراہ شیخ یونس یان سن ایک نورانی صورت بزرگ ہیں، تکلف کے ساتھ عربی بولتے ہیں اور وضع قطع سے لے کر انداز و ادا تک میں سلفِ صالحین کا نمونہ ہیں۔ صوبہ کانسو کے پورے سفر میں وہ ہمارے ساتھ رہے۔ اثنائے سفر ان سے بہت سی معلومات حاصل ہوئیں۔

صبح سویرے ہم کانسو کے ایک اور شہر لن شا کے لئے روانہ ہوئے جس میں آبادی کی اکثریت مسلمان ہے اس لئے اسے 'چین کا مکہ' کہا جاتا ہے۔ یہاں مساجد کی تعداد ایک ہزار سات سو پندرہ ہے اور مسلمانوں کی آبادی باون فیصد بتائی جاتی ہے لیکن احقر کا اندازہ یہ ہے کہ مذہب کی بنیاد پر مردم شماری نہ ہونے کی وجہ سے یہ اعداد و شمار پوری طرح صحیح نہیں ہوں گے اور غالباً یہاں مسلمانوں کی آبادی کا تناسب باون فیصد سے کافی زیادہ ہوگا اس لئے کہ راستے میں جتنے دیہات ہمارے سامنے آئے، ہر جگہ مسلمانوں کی تعداد بہت نمایاں محسوس ہوئی۔

اگلا دن چین میں ہمارے قیام کا آخری دن تھا۔ صبح کے وقت کوئی باقاعدہ مصروفیت نہیں تھی اس لئے ہم بازار چلے گئے۔ یہ بیجنگ ہوٹل کے قریب بڑا خوبصورت اور بارونق بازار تھا۔ کئی کئی منزلہ ڈپارٹمنٹل اسٹور دور تک پھیلے ہوئے تھے۔ ہر اسٹور میں خریداروں کا اتنا ہجوم تھا کہ کھوے سے کھوا چھل رہا تھا۔ ہر جگہ اشیاء کی قیمتیں متعین تھیں اور مول بھاؤ کا کوئی سوال نہ تھا۔ زیادہ تر چینی مصنوعات تھیں لیکن کچھ اشیاء جاپان، ہانگ کانگ وغیرہ کی بنی ہوئی بھی بک رہی تھیں۔

دوپہر کو چائنا مسلم ایسوسی ایشن نے سکیانگ کے ایک مسلم ریسٹورنٹ میں الوداعی ظہرانہ دیا تھا۔ میزبانوں کا کہنا تھا کہ آپ سکیانگ نہ جاسکے تو کم از کم اہل سکیانگ کے ریسٹورنٹ میں ان سے ملاقات کر لیں۔ ریسٹورنٹ کے لوگوں نے بڑی محبت سے کھانا کھلایا۔ ان کے کھانے ہمارے ملک کے کھانوں سے کافی مشابہ تھے۔ ایک ہفتے بعد کھانوں میں ملکی خدو نظر آئی۔ یہاں سے قیام گاہ پہنچ کر فوراً ہی ہم واپسی کے لئے ایئر پورٹ روانہ ہو گئے۔

(۲) درج ذیل سرگرمیوں کے جوابات ایک جملے میں لکھئے۔

(2)

(i) مصنف کے مطابق شہر لہن شا میں مسلمانوں کی آبادی کے تناسب کے

بارے میں لکھئے۔

(ii) میزبانوں کا جو کہنا تھا اس بارے میں لکھئے۔

(۳) ”سفر وسیلہ ظفر“ اس بارے میں اپنے خیالات تحریر کیجئے۔

(3)

(۶) درج ذیل غیر درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(6)

(1) درج ذیل سرگرمی مکمل کیجئے۔

(2)

ای کچر حاصل کرنے والے ممالک :

..... (i)

..... (ii)

..... (iii)

..... (iv)

عالمی سطح پر کام کرنے والی ایک معروف غیر سرکاری تنظیم کے اندازے کے مطابق بے کار ہو چکے کسی بھی الیکٹرانک سامان کو اگر ٹھیک سے ٹھکانے نہیں لگایا جاتا یعنی اگر اس ای کچرے کا مناسب انتظام نہیں کیا جاتا تو اس سے نکلنے والی تاب کاری ماحولیات کو بڑا نقصان پہنچاتی ہے۔ ملک میں گزشتہ کچھ سالوں سے آئے معاشی انقلاب کے نتیجے میں الیکٹریکل اور الیکٹرانک سامان کی مانگ میں اضافہ ہوا ہے اور اس کے چلتے ای کچرے کے مسائل بھی تیزی سے پیدا ہوئے ہیں۔

امریکہ کے ذریعے بڑی مقدار میں الیکٹرانک سامان کے زہریلے کچرے کو نہ صرف ہندوستان بھیجا جا رہا ہے بلکہ اسے پاکستان، ہانگ کانگ،

سنگاپور اور ویت نام جیسے ترقی پذیر ممالک میں بھیج کر کنارے لگایا جا رہا ہے۔ اس کچرے میں کیڈیم، پارا اور دیگر زہریلے اجزا بڑی مقدار میں ملے ہوتے ہیں۔

گرین ہاؤس کے مطالعے کے مطابق جس طرح ان الیکٹرانک سامان کی مانگ میں لگاتار اضافہ ہو رہا ہے اس سے یہ اندازہ لگایا گیا ہے کہ ۲۰۱۲ء میں موجودہ ای کچرے کی مقدار گنی ہو جائے گی۔ اس اندازے کے مطابق گذشتہ سال ای کچرے کا وزن قریب تین لاکھ اسی ہزار ٹن مانا گیا تھا۔ اس کچرے میں تقریباً پچاس ہزار ٹن وہ کچرا بھی شامل ہے جو ہر سال ترقی یافتہ ممالک کے ذریعے ترقی پذیر ممالک میں چیرائی کے نام پر بھیجا جاتا ہے اور دوبارہ استعمال کے لئے تیار کرنے کی بابت ان ملکوں سے درآمد کیا جاتا ہے۔ جب کہ سچائی یہ ہے کہ ان ممالک سے آئے اس کچرے کا ایک بڑا حصہ استعمال کیے بغیر ہی چھوڑ دیا جاتا ہے۔ ان میں سے بچے کچھے سامان دو چار بار بمشکل استعمال کے لائق ہوتے ہیں کیوں کہ ان کا استعمال پہلے ہی اتنا کر لیا گیا ہوتا ہے کہ یہاں آنے کے بعد یہ استعمال کے لائق نہیں رہ جاتے۔ ہندوستان میں گزشتہ کئی سالوں سے سب سے زیادہ ای کچرا چین، امریکا، آسٹریلیا، جرمنی اور برطانیہ سے آتا رہا ہے۔

۱۹۷۷ء میں سپریم کورٹ زہریلے کچرے کے کاروبار پر پابندی بھی لگا چکی ہے لیکن عملی طور پر اس پابندی کا کوئی اثر نہیں پڑا اور کسی نہ کسی کا کچرا ہمارے ملک پہنچتا رہتا ہے۔ ملک میں ای کچرا مٹی اور پانی کو آلودہ کر کے حفظانِ صحت کے تعلق سے نئے نئے مسائل پیدا کر رہا ہے۔

(۲) ہدایات کے مطابق ذخیرۃ الفاظ کی سرگرمیاں مکمل کیجئے۔ (۲)

(i) برآمد کا متضاد لفظ اقتباس سے تلاش کر کے لکھئے۔

(ii) ”صدقت“ کا ہم معنی لفظ متبادلات سے تلاش کر کے لکھئے۔

(الف) حمایت (ب) دیانت

(ج) صفائی (د) سچائی

(۳) ای کچرے سے پیدا ہونے والے مسائل پر اپنی رائے پیش کیجئے۔ (۳)

مطلب سمجھ میں آئے بقائے دوام کا
ایسا سبق یہ زندگی مستعار دے
میں بار بار مانگوں جو درکار ہو مجھے
اور اپنے فضل سے تو مجھے بار بار دے
حُسنِ طلب میں مجتہدِ عصر ہے صفی
وہ تجھ سے ایک مانگے، تو اُس کو ہزار دے

(2)

درج ذیل مفاہیم کے لئے صحیح متبادل مصرعے تلاش کر کے لکھئے۔

(۲)

(i) اللہ وہ ہے جو ہر بندے کے حالات درست کرتا ہے

(الف) میری دعا کہ دے مرے پروردگار دے۔

(ب) تو وہ ہے جو ہر ایک کی بگڑی سنوار دے

(ج) میری مراد بھی مرے پروردگار دے

(د) گردش نہ مجھ کو گردش لیل و نہار دے

(ii) شاعر بد قسمتی اور دن رات کی گردشوں میں الجھنا نہیں چاہتا

(الف) کونین میں ذلیل نہ کر سب کے روبرو

(ب) گردش نہ مجھ کو گردش لیل و نہار دے

(ج) ایسا سبق یہ زندگی مستعار دے

(د) حسنِ طلب میں مجتہدِ عصر ہے صفی

(iii) شاعر دونوں جہان کی ذلت سے بچنا چاہتا ہے

(الف) دنیا میں کچھ بھی قدرِ محبت نہیں رہی

(ب) ایمان و عیش دولت و عزت و وقار دے

(ج) کونین میں ذلیل نہ کر سب کے روبرو

(د) غم دے تو غم کے ساتھ کوئی غمگسار دے

مطلب سمجھ میں آئے بقائے دوام کا
ایسا سبق یہ زندگی مستعار دے
میں بار بار مانگوں جو درکار ہو مجھے
اور اپنے فضل سے تو مجھے بار بار دے
حُسنِ طلب میں مجتہدِ عصر ہے صفی
وہ تجھ سے ایک مانگے، تو اُس کو ہزار دے

(۲) درج ذیل مفاہیم کے لئے صحیح متبادل مصرعے تلاش کر کے لکھئے۔ (۲)

(i) اللہ وہ ہے جو ہر بندے کے حالات درست کرتا ہے.....

(الف) میری دعا کہ دے مرے پروردگار دے

(ب) تو وہ ہے جو ہر ایک کی بگڑی سنوار دے

(ج) میری مراد بھی مرے پروردگار دے

(د) گردش نہ مجھ کو گردش لیل و نہار دے

(ii) شاعر بد قسمتی اور دن رات کی گردشوں میں الجھنا نہیں چاہتا.....

(الف) کونین میں ذلیل نہ کر سب کے روبرو

(ب) گردش نہ مجھ کو گردش لیل و نہار دے

(ج) ایسا سبق یہ زندگی مستعار دے

(د) حُسنِ طلب میں مجتہدِ عصر ہے صفی

(iii) شاعر دونوں جہان کی ذلت سے بچنا چاہتا ہے.....

(الف) دنیا میں کچھ بھی قدرِ محبت نہیں رہی

(ب) ایمان و عیش دولت و عِز و وقار دے

(ج) کونین میں ذلیل نہ کر سب کے روبرو

(د) غم دے تو غم کے ساتھ کوئی نمگسار دے

(iv) مانگنے والے کا طریقہ یہ ہو کہ وہ اپنا دامن رب کی بارگاہ میں پھیلائے

رکھے

- (الف) میں بار بار مانگوں جو درکار ہو مجھے
(ب) اور اپنے فضل سے تو مجھے بار بار دے
(ج) داتا کی شان یہ ہے کہ جاری ہو اس کی دین
(د) سائل کا شیوہ یہ ہے کہ دامن سپاردے

(2) (۳) درج ذیل شعر کی استہسانی وضاحت کیجئے۔

میں بار بار مانگوں جو درکار ہو مجھے
اور اپنے فضل سے تو مجھے بار بار دے

(6) (ب) درج ذیل درسی غزل کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(۲) (۱) شکی خا کہ مکمل کیجئے۔

	مزاج	

میرا جدا مزاج ہے، اُن کا جدا مزاج
پھر کس طرح سے ایک ہو لہٹھا بُرا مزاج
دیکھا نہ اس قدر کسی معشوق کا غرور
اللہ کیا دماغ ہے، اللہ کیا مزاج
کس طرح دل کا حال گھلے اس مزاج سے
پوچھوں مزاج تو وہ کہیں آپ کا مزاج
تم کیا کسی کے دل میں بھلا گھر بناؤ گے
بنا نہیں بنائے سے گبڑا ہوا مزاج

تم کو ذرا سی بات کی برداشت ہی نہیں
ایسا اکل گھرا بھی ہے کس کام کا مزاج
پالا پڑے کہیں نہ کسی بد مزاج سے
ہر وقت دیکھتے ہیں مزاج آشنا مزاج
کل اُن کا سامنا جو ہوا، خیر ہوگی
بدلی ہوئی نگاہ تھی، بدلا ہوا مزاج
سچ ہے، خدا کی دین میں کیا دخل ہو سکے
اک داغ کا مزاج ہے، اک آپ کا مزاج

(۲) درج ذیل سرگرمیوں کے جوابات ایک جملے میں لکھئے۔

- (i) اکل گھرا مزاج لوگوں کی صفت لکھئے۔
(ii) شاعر اور محبوب کی ملاقات کے وقت محبوب کا مزاج بیان کیجئے۔

(۳) درج ذیل شعر کی استحسانی وضاحت کیجئے۔

تم کیا کسی کے دل میں بھلا گھر بناؤ گے
بنا نہیں بنائے سے بگڑا ہوا مزاج

(ج) درج ذیل رباعی کا بغور مطالعہ کر کے استحسان کلام کی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (4)

(۱) متعلقہ الفاظ لکھئے۔

.....	زندگانی	خورشید
↓	↓	↓	↓
اڑھ	غزہ

دو دن کی حیات پر عبث غزہ ہے
خورشید نہ بن، خاک کا تو ذرہ ہے

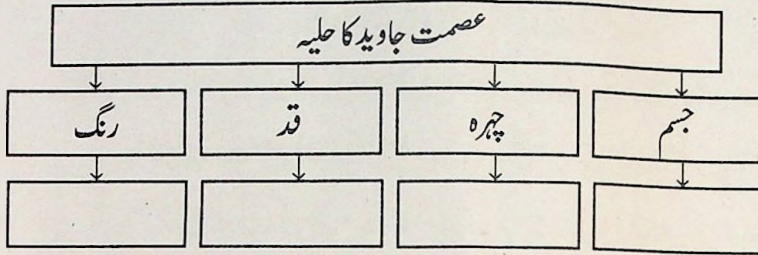
مردم کے نہال زندگی کے لئے
یہ آمد و شد دم کی نہیں، ازہ ہے

(۲) ”یہ آمد و شد دم کی نہیں ازہ ہے“ اس مصرعے کی استحضانی وضاحت کیجئے۔ (۲)

حصہ ۳ : اضافی مطالعہ۔ کل نمبرات : 12

سوال 3 :- (الف) درج ذیل اضافی مطالعہ کے اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (6)

(۱) اقتباس کی روشنی میں شبکی خاکہ مکمل کیجئے۔ (2)

ڈاکٹر شیخ عصمت جاوید ۲ اگست ۱۹۲۲ء کو پونہ میں پیدا ہوئے۔ ان کے والد عبدالباقی صوم و صلوة کے پابند تھے۔ ان کے والد کے چچا سلیم اللہ کے نام پر ان کا نام عصمت اللہ رکھا گیا۔ ڈاکٹر عصمت جاوید کی دولڑکیاں اور ایک لڑکا ہے۔ عصمت جاوید شیخ کا رنگ گورا، قد میانہ، جسم توانا، چہرہ بیضوی، گول منول شخصیت۔ کسی زمانے میں سر پر بال رہے ہوں گے۔ آخری عمر میں سر بالوں سے بے نیاز ہو گیا تھا اس لئے بالوں نے گالوں پر ڈیرا ڈالا ہوا تھا۔ جوانی میں مونچھ اور کلین شیو، آنکھیں بڑی بڑی، ناک کھڑی، دانت جمے ہوئے مگر قدرے اٹھے ہوئے تھے۔ پان کے شوق نے ان کا رنگ روپ بگاڑ دیا تھا۔ کھانے پینے اور پہننے اوڑھنے کے

شوقین تھے۔ لباس بشرٹ، پتلون، خاص موقعوں پر کوٹ، ٹائی، مفلر جیکٹ وغیرہ۔
آواز شخصیت سے میل نہیں کھاتی تھی۔ نماز کی پابندی پیشانی پر لکھی تھی۔ روزے کی
پابندی کبھی ان کے توانا جسم پر اثر انداز نہیں ہوئی۔

عصمت جاوید بہت پڑھے لکھے آدمی تھے۔ چونکہ اورنگ آباد کو وطن
ثانی بنا چکے تھے، اس لحاظ سے اورنگ آباد کے لئے جو نام باعث افتخار ہیں، ان میں
ان کا نام بھی شامل ہے۔ ان کے ہم عصروں میں ایسا کوئی نہیں ہوگا جس نے ان
سے استفادہ نہ کیا ہو۔ سبھی ان کی عزت کرتے تھے۔ ان کی قابلیت کے دل سے
قائل تھے۔ کباڑی پورے میں واقع ان کے دولت کدے کا نام ”پھول بن“ تھا۔

غریب خانہ جاوید بے نوا ہی سہی

نہیں مقام سکوں کوئی پھول بن کی طرح

اورنگ آباد دکن کی اردو ادب کے لئے زرخیز زمین اور یہاں کی ادبی
خوشبو سے معطر فضا ڈاکٹر عصمت جاوید شیخ کی پہلی کتاب ”فکر پیا“ (جولائی ۱۹۷۱ء میں
شائع ہوئی) کی اشاعت کا سبب بنی۔ پھر ان کی کتابوں کی فہرست میں پچیس
کتابیں درج ہو گئیں۔

(۲) درج ذیل کے صحیح متبادل جواب تلاش کر کے لکھئے۔ (2)

(i) ڈاکٹر عصمت جاوید کی کل اولاد :

(الف) چار (ب) پانچ

(ج) تین (د) دو

(ii) ڈاکٹر عصمت جاوید کے رنگ روپ بگڑنے کی وجہ

(الف) پان کاشوق (ب) کھانے کاشوق

(ج) پینے کاشوق (د) پہننے کاشوق

(iii) عصمت جاوید کا وطن ثانی

(الف) ناگپور (ب) اورنگ آباد

(ج) امراتی (د) ناسک

(iv) ڈاکٹر عصمت جاوید کی پہلی کتاب کا نام

(الف) فکرِ پیا (ب) بادِ پیا

(ج) تپشِ پیا (د) کوہِ پیا

(۳) ”لباس کسی شخص کی مکمل شناخت نہیں ہے“، ذاتی رائے لکھئے۔ (2)

(ب) درج ذیل میں سے کوئی دو سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔ (6)

(۱) منٹو کے فلیٹ کی حالت کے بارے میں لکھئے۔

(۲) باقر مہدی کی جائے پیدائش اور تعلیم کے بارے میں معلومات تحریر کیجئے۔

(۳) عصمت جاوید کے شعری مجموعے ”اکیلا درخت“ پر مصنف کا تبصرہ اپنے

لفظوں میں قلم بند کیجئے۔

(۴) شہر حیدرآباد سے عزیز قیسی کو جو لگاؤ تھا اسے تحریر کیجئے۔

(۵) منٹو، عصمت چغتائی اور اشوک کمار کا واقعہ بیان کیجئے۔

حصہ ۴ : قواعد۔ کل نمبرات : 14

سوال 4 :- (الف) ہدایات کے مطابق سرگرمیاں مکمل کیجئے۔ (8)

(۱) درج ذیل محاوروں کا اپنے جملوں میں استعمال کیجئے۔ (2)

(i) سینہ پھول جانا۔

(ii) آنکھ بھر آنا۔

(2) (۲) ہدایت کے مطابق سرگرمی مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک)

(i) یہاں سے بچ کر جانا اب دشوار ہے۔

(منفی جملے میں تحویل کیجئے)

(ii) وہ کیوں ان میں شمار کیا جائے؟

(جملے کے استفہام کو انکار میں تبدیل کیجئے)

(2) (۳) ہدایت کے مطابق سرگرمی مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک)

(i) میری شال کیا ہوئی؟

(صرنی تجزیہ کیجئے)

(ii) سیدھے بت بنے کھڑے ہیں کہ کان پر کھلی محسوس ہوتی ہے۔

(نحوی تجزیہ کیجئے)

(2) (۴) ذیل کے افعال سے اسم بنائیے۔

اسم	افعال
.....	بُشنا
.....	اکتانا

(6) (ب) ہدایات کے مطابق ذیل کی سرگرمیاں مکمل کیجئے۔

(2) (۱) ہدایت کے مطابق سرگرمی مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک)

(i) بوند تھمتی نہیں ہے اب کے سال

چرخ گویا ہے اب در غربال

(شعر کی صنعت پہچان کر اس کی قسم لکھئے)

(ii) کس قدر ہوتے ہیں ناخوش، کس قدر ہوتے ہیں خوش

آپ ہم کو دیکھ کر اور آپ کو ہم دیکھ کر

(الف) وشر سے ربط رکھنے والے الفاظ آمنے سامنے لکھئے)

(1) درج ذیل اشعار میں سے کسی ایک شعر میں آنے والی تینیس کا نام لکھئے۔ (۲)

(i) چشمِ غضب سے نیم نگہ میرے واسطے

اک نیچے ہے زہر میں گویا بجھا ہوا

(ii) دیوار کھڑی کرتے ہوئے راہ میں راہی

کہتا ہے کہ سایے کو شجر آئے نہ آئے

(3) درج ذیل اشعار میں سے کسی ایک کی تقطیع کیجئے اور بحر کا نام لکھئے۔ (۳)

(i) بہار اک دل کے داغوں نے دکھائی چشمِ قاتل کو

دہان زخمِ سینہ بن گیا دروازہ گلشن کا

(ii) قفس توڑ کر مطمئن ہو نہ بلبل

قفس صورتِ آشیاں اور بھی ہیں

حصہ ۵ : اطلاقی تحریر۔ کل نمبرات : 18

(5) سوال 5 :- (الف) اپنے علاقے کی پہلی مسلم خاتون حج سے درج ذیل نکات کی مدد سے انٹرویو کے لئے

سوالات ترتیب دیجئے۔

(i) پڑھائی کے اوقات کی ترتیب۔

(ii) کامیابی کا راز۔

(iii) مستقبل کے عزائم۔

(iv) قوم کے لئے پیغام۔

(v) مزید نکات۔

- (ب) کسی کپڑے کی دکان کا تعارف نامہ درج ذیل نکات کی مدد سے ترتیب دیجئے۔
- (4) (i) دکان کا نام و پتہ اور موبائل نمبر۔
(ii) دکان کا نعرہ۔
(iii) کپڑوں کی کوالٹی اور اقسام۔
(iv) رعایت۔
- (ج) آزادی کے ۷۵ سالہ جشن (آزادی کا امرت مہوتسو) کے موقع پر کالج میں منعقدہ تقریری مقابلے کی روداد قلم بند کیجئے۔
- (5) (د) ماحول کے بگڑتے ہوئے توازن سے متعلق فیچر تحریر کیجئے۔
- (4)

DAY — 03

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2025 II 13

1100

J-259

(M)

MARATHI (02)

Time : 3 Hrs.

(12 Pages)

Max. Marks : 80

कृतिपत्रिका

कृतिपत्रिकेसाठी सूचना :

- (१) आकलन कृती व व्याकरण यांमधील आकृत्या किंवा चौकटो पेनाने अथवा पेन्सिलीने व्यवस्थित काढाव्यात.
- (२) स्वच्छता, नीटनेटकेपणा व लेखननियमांनुसार लेखन यांकडे जाणीवपूर्वक लक्ष द्यावे.

विभाग १ - गद्य

[२०]

कृती १. (अ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा : (८)

(१) कारणे लिहा - (२)

(य) अनेक अपघात होतात, कारण -

(र) अस्वाभाविक वेग कमी करावा, कारण -

(२) विधाने पूर्ण करा - (२)

(य) वाढता वेग म्हणजे

(र) रात्रीच्या वेळी विलक्षण वेगाने धावणारी गाडी

माणसे चालू आणि पळूही शकतात; पण रस्त्याने कोणी चालण्याऐवजी पळू लागला तर त्याचे कौतुक करावे का? अपेक्षित स्थळी वेळेवर पोचता येईल, अशा बेताने वाहने चालवण्याऐवजी उगाचच भरधाव वेगाने चालवण्यात औचित्य ते कोणते?

वाहनाचा वेग वाढला म्हणजे त्याच्यावरचा ताबा कमी होतो. पुढचे वाहन मागे टाकून पुढे जाण्याच्या हव्यासामुळे अनेक अपघात होतात. रात्रीच्या वेळी विलक्षण वेगाने धावणारी गाडी ही रात्रराणी म्हटली जाते. रात्री भरधाव वेगाने प्रवास करून पार पाडावीत एवढी महत्त्वाची कामे दरवेळी असतात का?

वाहनाचा वेग अनिवार झाला, तर चित्ताची व्यग्रता वाढते. डोळ्यांवर, मनावर, शरीरावर ताण पडतो. शरीरभर अनावश्यक स्पंदने निर्माण होतात. हादरे बसून मज्जातंतू आणि मणके कमकुवत होतात. कमरेची आणि पाठीची दुखणी ही वाहनधारकांची व्यथा असते. बसणे, उठणे, चढणे, उतरणे, चालणे, वळणे, वर-खाली पाहाणे या मुक्त हालचालींचे संगीत विसरून स्वतःला वाहनाशी जखडून ठेवणे आणि वाहनाचा वेग अंगीकारून आपल्या शरीरव्यापारत अडथळे निर्माण करणे हे धोरण निसर्गविरोधी आहे. आरोग्याची हानी करणारे आहे. वाढता वेग म्हणजे ताण. जीवनातले ताणतणाव वाढवून पोचणार तरी कोठे? आपले स्वत्व आणि स्वस्थता हिरावून घेणारा अस्वाभाविक वेग कमी करणे, हे आपले कर्तव्य आहे. उगाच भावविवश होऊन वेगवश होऊ नये. अनाटायी वेगामुळे पोचण्यापूर्वीच अंत होण्याची शक्यता वाढते.

(३) स्वमत अभिव्यक्ती -

(४)

‘उगाच भावविवश होऊन वेगवश होऊ नये’, - हे विधान तुमच्या शब्दांत स्पष्ट करा.

किंवा

वाहन चालवत असताना कोणती काळजी घ्यावी, ते तुमच्या शब्दांत लिहा.

(आ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(८)

(१) उत्तरे लिहा -

(२)

(य) लेखकाला दातदुखीचा संशय येण्यामागचे कारण लिहा.

(र) लेखकाच्या दृष्टीने परशा विचारत असलेला उर्मट सवाल लिहा.

(२) परशा पहिलवानाची दोन वैशिष्ट्ये लिहा :

(२)

(य)

(र)

मनुष्यस्वभावाप्रमाणे मीही प्रथम दातांची पर्वा केली नाही. दात दुखणाऱ्या माणसांची अवहेलना केली. एवढ्याशा दातदुखीचे एवढे मोठे कौतुक लोक का करतात हे मला कळत नसे. आमच्या परशा पहिलवानासारखा मस्त गडीसुद्धा दातांपुढे चारीमुंड्या चीत झालेला मी पाहिला, तेव्हा मला दातदुखीचा जरा संशय आला.

परशा हा जन्मापासून पहिलवान. रानात अनेकदा लांडग्याशी एकटा झुंजलेला. अनेक लांडग्यांचे सुळे नुसत्या काठीच्या तडाख्याने पाडणारा हा गडी नेहमी अशा ऐटीत चालायचा, की जसा काय वनराजच ! छाती इतकी पुढे काढायचा, की अनेकदा आधी त्याची छातीच दिसायची आणि अर्ध्या मिनिटाने त्याचा चेहरा दिसायचा. रस्त्यात भेटला, की “काय रं, कुटं निगालास?” असा त्याच्या दृष्टीने अत्यंत प्रेमळ; पण माझ्या दृष्टीने अतिशय उर्मट असा सवाल करायचा. मला त्याचा राग येत असे.

“चाललौय कुस्ती मारायला... येतोस?” “कुस्ती?” असे म्हणत तो अत्यंत विकट हास्य करायचा आणि “अरं, अगुदर माशी तर मार नाकावरली... मग कुस्तीचं बगू” असे म्हणून माझ्या खांद्यावर मोठ्या प्रेमाने दणका द्यायचा; पण गंमत अशी, की दणका मला दिला तरी लागायचे त्याला.

“लइ हाडं हैत तुझ्या अंगात ! दगडाबाणी लागल्यात हाताला.”

असे त्याने म्हटले, की हाडाच्या बाबतीत का होईना; पण आपण त्याच्या वरचढ आहोत याचाच आनंद अधिक वाटायचा.

आपल्या ताकदीची-मस्तीची परशाला फार भगेंड होती. स्वतःचा उल्लेख करताना तो 'शिंव्ह' म्हणायचा. स्वतःला 'शिंव्ह' म्हणवून घेण्यात त्याला अभिमान वाटायचा.

(३) स्वमत अभिव्यक्ती -

(४)

परशाचे व्यक्तिचित्र तुमच्या शब्दांत लिहा.

किंवा

'दातदुखीच्या अनुभवाचे वर्णन' तुमच्या शब्दांत करा.

(इ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(४)

(१) एका वाक्यात उत्तरे लिहा :

(२)

(य) खऱ्या मित्राचा धर्म कसा नसावा ते लिहा.

(र) सूर्याला मित्र का म्हणतात ते विशद करा.

कारण नसताना प्रशंसा करणे हा खऱ्या मित्राचा धर्मच नव्हे. वीणेच्या तारांवरून केव्हाही बोट फिरविले, तरी त्यातून आपल्याला आल्हाद देणारा मधुर नादच निघतो. पण खऱ्या मित्राच्या हृदयाच्या तारा अशा नसतात. आपण सत्कृत्य केले तर त्या तारांतून गौरवाचे गोड शब्द निघतील; पण आपण चुकत असलो तर अनुशासनाचा गंभीर शब्द त्यातून निघाल्याखेरीज राहणार नाही. सदासर्वदा नम्र भाषणांनी रिझविणे हे मित्राचे कार्य नाही. आपले चुकते पाऊल जो फिरवितो; आणि जाणारा तोल जो सावरतो; तोच आपला खरा मित्र होय. मित्र म्हणजे केवळ आपल्या जीविताचे अलंकार नव्हेत. आपल्या जीवित प्रवाहाला योग्य वळण देणारे ते तट आहेत. काजव्यांचे थवेच्या थवे जर आपल्याला दिसले तर त्यांची शोभा मोठी रमणीय वाटल्यावाचून राहात नाही. पण

त्या शोभेचा उपभोग घेण्यासाठी आपल्याला अंधकारात रहावे लागते. आपल्याला वाममार्गाच्या अंधारात टाकून केवळ आपल्याला क्षणभर सौख्य देणाऱ्या या काजव्यांप्रमाणे खरे मित्र नसतात. खरा मित्र सूर्यासारखा असतो. त्याच्या सान्निध्यात असताना पूर्ण प्रकाशात असल्याचा भरवसा आपल्या मनाला वाटत असतो, व त्याच्या साक्षीने वावगे कृत्य करण्याची आपल्याला शरमच वाटते, म्हणूनच सूर्याला मित्र म्हणतात की काय कोण जाणे! त्या त्या प्रसंगी सुमधुर प्रशंसा, धीरगंभीर शब्द, प्रेमळ उत्तेजन, सहानुभूतिमय सांत्वन आणि कठोर उपदेशवाणी ज्याच्याकडून लाभते तोच खरा मित्र होय.

(२) खऱ्या मित्राची गुणवैशिष्ट्ये लिहा.

(२)

विभाग २ - पद्य

[१६]

कृती २. (अ) खालील कवितेच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(८)

(१) एका शब्दांत उत्तरे लिहा -

(२)

(य) कवीच्या सवे गीतांपरी राहणारी

(र) कवीचा लळा ज्याला लागला ते

(२) खालील अर्थाच्या ओळी कवितेतून शोधून लिहा -

(२)

(य) सर्वांमध्ये मिसळूनही मी माझे वेगळेपण जपतो

(र) माझा प्रकाशमान होण्याचा सोहळा माझ्यासाठी नाही

रंगुनी रंगांत साऱ्या रंग माझा वेगळा !

गुंतुनी गुंत्यांत साऱ्या पाय माझा मोकळा !

कोण जाणे कोटुनी ह्या सावल्या आल्या पुढे;

मी असा की लागती ह्या सावल्यांच्याही झळा !

राहती माझ्यासर्वे हीं आसवे गीतांपरी;
 हें कशाचें दुःख ज्याला लागला माझा लळा!
 कोणत्या काळीं कळेना मी जगाया लागलों
 अन् कुठे आयुष्य गेलें कापुनी माझा गळा!
 सांगती 'तात्पर्य' माझे सारख्या खोट्या दिशाः
 "चालणारा पांगळा अन् पाहणारा आंधळा!"
 माणसांच्या मध्यरात्री हिंडणारा सूर्य मीः
 माझियासाठी न माझा पेटण्याचा सोहळा!

(३) अभिव्यक्ती :

(४)

'सुख' आणि 'दुःख' याविषयीच्या तुमच्या भावना स्वतःच्या शब्दांत
 स्पष्ट करा.

(आ) खालील ओळींचा अर्थ लिहा :

(४)

सहज आरशात पाहिले नि डोळे भरून आले
 आरशातील स्त्रीने मला विचारले, 'तूच ना ग ती !'
 माझेच रूप ल्यालेली, तरीही मी नसलेली
 किती बदललीस ग तू अंतर्बाह्य... !
 तुला सांगू तुझ्या अंतरीचे सुंदर पूर्वरंग
 ऐक हं... ! तू कशी होतीस ते !

(इ) खालीलपैकी कोणतीही एक कृती सोडवा :

(४)

काव्य सौंदर्य :

ह्या विंचवाला उतारा ।
 तमोगुण मागें सारा ।
 सत्त्वगुण लावा अंगारा ।
 विंचू इंगळी उतरे झरझरां ॥

वरील ओळींतील भावसौंदर्य स्पष्ट करा.

किंवा

रसग्रहण :

सरी- वाफ्यात, कांदं लावते

बाई लावते

नाही कांदं ग, जीव लावते

बाई लावते

काळ्या आईला, हिरवं गोंदते

बाई गोंदते

रोज मातीत, मी ग नांदते

बाई नांदते

वरील ओळींचे रसग्रहण करा.

विभाग ३ - साहित्यप्रकार : कथा

[१०]

कृती ३. खालील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(४)

(अ) (१) एका वाक्यात उत्तरे लिहा :

(य) कथानकाचे प्रयोजन लिहा.

(१)

(२) नाट्यमयता निर्माण होणारा घटक लिहा.

(१)

कथेत 'घटना' हा महत्त्वाचा भाग ठरतो. कथेत या मूळ घटनेलाच कथाबीज असे म्हणतात. कथानकात घटना, प्रसंग, पात्रांच्या कृती, स्वभाववैशिष्ट्ये, वातावरण इत्यादींचे तपशील हळुवारपणे उलगडत जातात. कथेत कथानकातील घटकांचे एकत्रीकरण केले जाते. या एकत्रीकरणातून कथेची मांडणी आकाराला येते. हे कथानक उलगडताना त्यातील प्रवाहीपण जपले जाते. कथाकाराच्या मनात कथेच्या अनुषंगाने निर्माण झालेला भावाशय वाचकापर्यंत पोहोचवण्यासाठी कथन करणे हे कथानकाचे प्रयोजन असते.

पात्रचित्रण हा कथेचा महत्त्वपूर्ण घटक आहे. पात्रचित्रणातून कथेचा आशय पुढे पुढे जात राहतो. कथाकार एखाद्या पात्राची वृत्ती, कृती, उक्ती, भावना, विचार, कल्पना, संवेदना, जीवनदृष्टी, जीवनपद्धती इत्यादींच्या चित्रणातून त्या व्यक्तीची शब्दरूप प्रतिमा तयार करत असतो. या शब्दरूप प्रतिमेला 'पात्र' असे म्हणतात. कथेतील पात्रांना वास्तवातील माणसांप्रमाणे रेखाटले जाते, म्हणून वाचकांची त्या पात्रांशी जवळीक साधली जाते. ही पात्रे कथाकाराची 'स्व' निर्मिती असते.

कथेला स्थळ-काळाबरोबरच सामाजिक, भौगोलिक, सांस्कृतिक, राजकीय इत्यादींनी युक्त वातावरण असते. वातावरणाचा वाचकांवर परिणाम होऊन तो कथानकाशी एकरूप होतो. वातावरणाचा पट जितका सधन तितकी कथा सकस होते.

कथेत चांगल्या-वाईटाचा संघर्ष असतो. त्यातूनच नाट्यमयता निर्माण होते. या संघर्षातूनच कथा उत्कर्षबिंदूपर्यंत पोहोचते.

(२) कथाकाराच्या 'पात्र' या शब्दरूप प्रतिमेची दोन वैशिष्ट्ये लिहा. (२)

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा : (६)

- (य) 'शोध' या कथेतील अनुचे स्वभावचित्र तुमच्या शब्दांत रेखाटा.
- (र) गावातल्या उचापती करणाऱ्या लोकांबद्दल तुमचे मत स्पष्ट करा.
- (ल) 'जगाकडं पाहताना मला माझा चष्मा हवा', या विधानाबाबत तुमचे विचार लिहा.
- (व) 'गढी' या शीर्षकाची समर्पकता पटवून द्या.

कृती ४. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा :

(४)

- (१) मुलाखतीच्या पूर्वतयारीबाबत थोडक्यात लिहा.
- (२) माहितीपत्रकाच्या रचनेची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- (३) अहवालाची प्रमुख चार अंगे लिहा.
- (४) वृत्तलेख लिहिताना विचारात घ्यावयाच्या कोणत्याही दोन बाबी लिहा.

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा :

(१०)

- (१) खालील मुद्द्यांच्या आधारे मुलाखत घेत असताना कोणती काळजी घेतली पाहिजे ते स्पष्ट करा :
मुलाखतीच्या प्रश्नांची रचना-प्रश्नांमुळे निर्माण होणारे वातावरण
मुलाखतकाराची प्रश्न विचारण्यासंबंधीची पूर्वतयारी मुलाखत घेणाऱ्याचे हावभाव वेळेचे बंधन अनिवार्य.
- (२) खालील मुद्द्यांच्या आधारे माहिती पत्रकाचे स्वरूप लिहा :
माहितीपत्रक म्हणजे जनमत आकर्षित करणारे लिखित माध्यम
ग्राहकांना होणारे फायदे माहितीपत्रकाचा हेतू
वेगळेपण व वैशिष्ट्ये.
- (३) खालील मुद्द्यांच्या आधारे अहवाल लेखनाची वैशिष्ट्ये लिहा :
वस्तुनिष्ठता व सुस्पष्टता विश्वसनीयता भाषेचा सोपेपणा शब्दमर्यादा निःपक्षपातीपणा.
- (४) खालील मुद्द्यांच्या आधारे वृत्तलेखाच्या विषयाच्या स्रोताविषयी माहिती लिहा :
बातमी व्यक्तिगत अनुभव भेटीगाठी / संभाषण
सूक्ष्म निरीक्षण निरीक्षणातून समोर आणले जाणारे घटक.

व्याकरण घटक व वाक्प्रचार

कृती ५. (अ) सूचनेनुसार कृती करा :

(१०)

(१) (य) योग्य पर्याय निवडा :

(१)

हा आनंद सर्वत्र असतो.

या वाक्याचे प्रश्नार्थी वाक्य ओळखा :

(१) हा आनंद कुठे नसतो?

(२) हा आनंद कुठे असतो?

(३) हा आनंद सर्वत्र असतो का?

(४) हा आनंद सर्वत्र नसतो का?

(२) सूचनेप्रमाणे सोडवा :

(१)

किती गडगडाट झाला ढगांचा काल रात्री!

(विधानार्थी करा.)

(२) (य) योग्य पर्याय निवडा :

(१)

'नीलकंठ' या सामासिक शब्दातील समास ओळखून लिहा.

(१) कर्मधारय समास

(२) द्विविगु समास

(३) बहुव्रीही समास

(४) अव्ययीभाव समास

(२) 'दशदिशा' या सामासिक शब्दातील समासाचे नाव लिहा.

(१)

(३) (य) योग्य पर्याय निवडा : (१)

'दलालांनी मार्गदर्शन संपवून चहा मागवला' या वाक्यातील प्रयोग ओळखून लिहा :

- (१) भावे प्रयोग
- (२) कर्तरी प्रयोग
- (३) कर्मणी प्रयोग
- (४) यांपैकी नाही

(र) कर्तरी प्रयोग असलेले वाक्य शोधून लिहा : (१)

- (१) श्वेता गाणे म्हणते.
- (२) चालकाने वेगाला आवरावे.
- (३) समीरने बक्षीस मिळवले.
- (४) कष्टाची भाकर गोड लागते.

(४) (य) योग्य पर्याय निवडा : (१)

फूल गळे, फळ गोड जाहलें,
बीज नुरे, डौलांत तरू डुले;
तेज जळे, बघ ज्योत पाजळे;
का मरणिं अमरता ही न खरी?
वरील काव्यपंक्तीतील अलंकार ओळखून लिहा.

- (१) अनन्वय
- (२) अतिशयोक्ती
- (३) अपन्हुती
- (४) अर्थान्तरन्यास

(२) 'न हे वदन, चंद्रमा शरदिचा गमे केवळ' या वाक्यातील
उपमान ओळखा : (१)

(५) (य) 'जमीन अस्मानचा फरक असणे' या वाक्प्रचाराचा अर्थ खालील (१)
पर्यायांतून ओळखून लिहा :

(१) खूपच फरक असणे.

(२) खूप मोठा पराक्रम करणे.

(३) खूप तुलना करणे.

(४) खूप चर्चा करणे.

(२) 'जमीन अस्मानचा फरक असणे' या वाक्प्रचाराचा वाक्यात (१)
उपयोग करा.

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे २०० ते २५० शब्दांत
निबंध लिहा : (१०)

(१) उत्साहाचा झरा: माझी आई

(२) माझा आवडता ऋतू

(३) मी रस्ता बोलतोय

(४) आंतरजाल (इंटरनेट) : शाप की वरदान

(५) शाळा बंद पडल्या तर

